Arts

XI Annual Exam

2023-24

~~Sub - English~~

Date : 11 MAR 2024 | Navkonkan Education Society's D.B.J. College, Chiplun | Roll No. | | |

XI Annual Exam 2023-2024

Time :- 3 Hours | Sub:- English | Pages:-6 | Marks:- 80

SECTION – I:PROSE
(Reading for comprehension, Language Study, Summary and Mind Mapping)

Q.1 A] Read the extract & complete the activity that follows. **[12]**

'Well! You can think of it in here, she said dryly, opening a door which led from the kitchen into the small shed at the back of the cottage. They'll never guess you're there, specially if I tell them I haven't seen you tonight.'

'You're a good woman, Mrs. Adis. I know I'm not worth your standing by me, but may be I'd have been different if I'd a mother like Tom's.'

She did not speak, but shut the door, and he was in darkness save for a small ray of light that came through one of the cracks. By this light he could see her moving to and fro, preparing Tom's supper. In another hour Tom would be home from Ironlatch Farm, where he worked every day. Peter Crouch trusted Tom to help him, for they had been friends when they went together to the National School at Lamberhurst, and since then the friendship had not been broken by their very different characters and careers.

Peter Crouch **huddled down** upon the sacks that filled one corner of the shed. A delicious smell of cooking began to come through from the kitchen, and he hoped Mrs. Adis would not deny him a share of the supper when Tom came home, for he was very hungry and he had a long way to go.

He had fallen into a kind of helpless doze, when he was roused by the sound of footsteps on the road.

For a moment his poor heart nearly choked him with its beating. They were the keepers. They had guessed where he was - with Mrs. Adis, his old friend's mother. He had been a fool to come to the cottage. Nearly losing his self-control, he shrank into the corner, shivering, half sobbing. But the footsteps went by. The next minute Mrs. Adis stuck her head into the shed.

A-1] Find out and write any 4 words /phrases that show Peter was frightened. **[2]**

A-2] Write in brief about the help which Mrs. Adis offers to Peter unwillingly. **[2]**

A-3] Write in brief about the condition of Peter whenever he was inside the shed. **[2]**

A-4] Personal Response : **[2]**

Peter & Tom were friends since their childhood though their characters and careers were very different. Give your views about your idea of friendship.

A-5] Grammar : **[2]**

1] she did not speak. [make it affirmative]

2] "Well! You can think of it in here", she said dryly. [Change into indirect speech]

A-6] Mach the pairs of meaning. **[2]**

'A'	'B'
1) To & fro	a) not to deserve for something
2) huddled down	b) to refuse
3) not to be of worth	c) back & forth
4) to deny	d) Shrink oneself

Q.1 B] Non textual grammar : **[3]**

Do as directed :

1] People rushed out of the building, when they heard big bang. [Use No sooner … than]

2] India is one of the infuencial countries in the world. (Rewrite in positive degree).

3] There were a lot of adversories yet she could achieve her goal.
[Use Although & rewrite]

B2] Spot the error : [1]

A bunch of keys were lost yesterday. (spot the error)

Q.2 A] Read the extract & complete the activity that follow. [12]

In 1945 in Bay Roberts, Canada, a 12-year-old boy saw something in a shop window that set his heart racing. But the price-five dollars-was far beyond Reuben Earle's means. Five dollars would buy almost a week's groceries for his family.

Reuben couldn't ask his father for the money. Everything Mark Earle made fishing, Reuben's mother, Dora, stretched like elastic to feed and clothe their five children.

Nevertheless, he opened the shop's weathered door and went inside. Standing proud and straight in his flour-sack shirt and washed out trousers, he told the shopkeeper what he wanted, adding, "but I don't have the money now. Can you please hold it for me?"

"I will try," the shopkeeper smiled. "Folks around here don't usually have that kind of money to spend on things. It should keep for a while."

Reuben respectfully touched his worn cap and walked out into the May sunlight. The bay rippled in a freshening wind that ruffled his short hair. There was purpose in his loping stride. He would raise the five dollars and not tell anybody.

Hearing the sound of hammering from a side street, Reuben had an idea.

He ran towards the sound and stopped at a construction site. People built their own homes in Bay Roberts, using nails purchased in burlap sacks from a local factory. Sometimes the sacks were discarded in the flurry of building, and Reuben knew he could sell them back to the factory for five cents apiece.

That day he found two sacks, which he took to the rambling wooden factory and sold to the man in charge of packing nails. The boy's hand tightly clutched the small five-cent pieces as he ran the two kilometers home.

Near his house stood the ancient barn that housed the family's goats and chickens. Reuben found a rusty baking soda tin and dropped his coins inside. Then he climbed into the loft of the barn and hid the can beneath a pile of sweet-smelling hay.

It was supper time when Reuben got home. His father sat at the big kitchen table, working on a fishing net. Dora was at the black kitchen range, ready to serve dinner as Reuben took his place at the table.

He looked at his mother and smiled. Sunlight from the window gilded her shoulder-length blond hair. Five foot three, slim and beautiful, she was the centre of the home, the glue that held it together.

Her chores were never-ending. Sewing clothes for her family on the old Singer treadle machine, cooking meals and baking bread, planting a vegetable garden, milking the goats and scrubbing soiled clothes on a washboard. But she was happy. Her family and their well-being were her highest priority.

Every day after chores and school, Reuben scoured the town, collecting the burlap nail bags. On the day the two-room schoolhouse closed for the summer, no student was more delighted than Reuben. Now he would have more time to devote to his mission.

A-1] Complete the following [2]

1) _____was far beyond Reuben Earle's means.

2)Name of Reuben's father is _____.

3) People built their own homes in _____.

4) Reuben knew he could sell burlap sacks back to the factory for _____ apiece.

A-2] List out the duties of Reuben's mother. [2]

A-3] Write in brief about the planning which Reuben made to earn five dollars. [2]

A-4] Reuben wanted to give a gift to his mother so he worked hard to earn five dollars. [2]

Have you ever earned money to give a gift to your parents? share your experience.

A-5] Do as directed. [2]

1) He looked at his mother and smiled. [Make it simple &rewrite.]

2) No student was more delighted than Reuben. [Choose the correct option to of Superlative degree for above sentence.]

1) No student was most delighted than Reuben.

2) Ony Reuben was delighted.

3) Reuben was the most delighted student.
4) No other student was as delighted as Reuben.

A-6] Find out one word from the given extract for the following meanings. One for each. **[2]**

1) Worn by long exposure to the atmosphere -
2) A large farm building used for storing grain, hay or for housing goats, chickens etc. -
3) an evening meal –
4) grass than has been mown & dried for use as fodder –

Q.2 B] Write the summary of the given extract with the help of the given points and give a suitable title to it. **[3]**

Reuben's poor family – His wish to earn five dollars – His efforts to fulfill his wish

Q.2 C] Draft a mind mapping design on the topic, 'various use of Mobile phone.' **[3]**

SECTION II – POETRY
(POETRY AND APPRECIATION)

Q.3A] Read the extract & complete the activity that follows. **[10]**

Earth has not anything to show more fair:
Dull would he be of soul who could pass by
A sight so touching in its majesty:
This city now **doth,** like a garment, wear
The beauty of the morning; silent, bare,
Ships, towers, domes, theatres, and temples lie
Open unto the fields, and to the sky;
All bright and glittering in the smokeless air.
Never did sun more beautifully steep
In his first splendour, valley, rock, or hill;
Ne'er saw I, never felt, a calm, so deep!
The river **glideth** at his own sweet will;
Dear God! the very houses seem asleep;
And all that **mighty heart** is lying still!

A-1] State whether the following statements are true or false and rewrite them. **[2]**

1] According to the poet the Earth has nothing to show more fair.
2] According to the poet only a dull person can go away without enjoying the sight.
3] It is evening time when poet enjoyed the beautiful sight.
4] The poet has mentioned polluted air.

A-2] Describe the beauty of the sight which poet enjoyed while standing upon the bridge. **[2]**

A-3] A peaceful life is a basic need of human beings. Support this statement with proper explanation. **[2]**

A-4] Find out one example of personification & explain it. **[2]**

A-5] Compose your own poem of about 4 lines with proper rhyme scheme on the topic 'Sea'. **[2]**

Q3.B] Write an appreciation of the extract given below. **[4]**

Between Nose and Eyes a strange contest arose,
The spectacles set them unhappily wrong;
The point in **dispute** was, as all the world knows,
To which the said **spectacles** ought to belong.

So Tongue was the lawyer, and argued the cause
With great deal of skill, and a **wig** full of learning;
While Chief **Baron** Ear sat to balance the laws,

So famed for his talent in nicely **discerning**.

'In behalf of the Nose it will quickly appear,
And your lordship,' he said, 'will undoubtedly find,
That the Nose has had spectacles always in wear,
Which **amounts to** possession time out of mind.'

Then holding the spectacles up to the court,
'Your lordship observes they are made with a **straddle**
As wide as the **ridge** of the Nose is; in short,
Designed to sit close to it, just like a **saddle**.

'Again would your lordship a moment suppose,
('Tis a case that has happened, and may be again)
That the **visage** or **countenance** had not a Nose,
Pray who would, or who could, wear spectacles then?

SECTION III
(WRITING SKILLS)

Q.4 A] Complete the activities as per the instructions given below. [16]

Attempt any one of the following.

1) Drafting Vistual Message. [4]

You went to your friend's home to give him/her message about your family picnic. As you could meet only granny of your friend you wrote a note about your picnic including day, time & location. You requested your friend to join you. Draft a note that you will write to your friend.

OR

2)Statement of purpose :

You are an Environmentalist who wants to work as an assistant in Nagzira wildlife Cantury; under the famous Environment NGO. You are expected to send your Statement of purpose to make your ambitions true, including all your interests, achievement of purpose in about 150 words.

OR

3) Group discussion.

"After their annual exam friends together are discussing & planning about their treck on Sahyadri Mountain. Write a group discussion for the same. You may take help of the following points.

Points – Planning – fixing date – expenditures – guides – parents permission – preparations – add your own points

B] Attempt 'any one' of the following activities : [4]

1) Emall writing :

You are planning to arrange your study tour to Lakshadweep. Write an email to Additional District Magistrate, Kavaratti to get your entry permit. Include your dates of visits ,number of students, etc.

Compose an Email for the same in about 100-150 words in a proper format.

OR

2) Report writing :

Your sports club has recently celebrated their Annual sports week. As a secretary of the club. write a report of this celebration.

You may take help of the following points.

Date – time – Duration – Approximate number of students participated in it – the competitions conducted – the frame work of programme – Add your own points.

OR

3) Drafting Interview Questions :

You watched a show of Bombay Circus in your town. You were specially amazed by one of the dwarf (short) clowns. After the show you decide to meet him to know more about his life. You may take help of the following points, to draft questions to take his interview.

Name of the interviewee
Area of success
Date/Venue/Time
Duration of interview
Acceptance of reality
Medicinal help
Reasons behind it.
Frequency of shows
Risk factors.
Yearly income
Support
Expectations from the society.
Add your own point

C] Attempt 'any one' of the following activities : **[4]**

1) Speech writing :

In the occasion of your college's foundation day you are expected to deliver your speech on the topic 'My College'. Prepare a speech of about 150-200 words.

OR

2) Compering :

On the Occasion of 'Library Day' of your College various competitions like loud reading, speech etc. are arranged. You are assigned with the duty as a comparer. Draft a comparing script of a programme. With the help of following points.

-Introduction
-Welcoming the guests
-Welcome speech
- Frame work of programme
- Add your own points.

OR

3) Expansion of Idea:

Expand the following idea with the help of the points given below.

Ask your purse, before you buy.

-To know one's purchasing power
-Managing your economic needs in your income
-Need of managing expenditures.
-Add your own points.

D] Attempt 'any one' of the following activities : **[4]**

1) Drafting a Review :

Draft a review of a film which you have recently watched. Prepare your review with the help of the following points:

-Title
- Author
- Type
- Theme
- A shorts summary

- Characters
- Moral/Message
- Your View/ opinion

OR

2) Blog Writing :

Write a blog in about 150 words on the topic, "Happy time of my life"

3) Prepare an Appeal :

prepare an appeal to create general awareness about 'Practicing Exercise.' Think about need of a daily workout (Exercise). Make use of the following points.

- Prepare an attractive slogan.
- Make a persuasive appeal.
- Mention the importance
- Add your own points.

Q.5 A] Complete the activities given below as per the instructions : **[16]**

1) Choose the correct alternative and complete the given statements : **[2]**

1) A Treatise on Theatre (Natyashastra) was written by _____.
(Bharat muni, Shakespeare, Patanjali.)

2) Henrik Ibsen was a _____ play Wright.
(American, British, Norwegian).

3) _____ era was the golden period of drama.
(Elizabethan, Victorian, Canadian)

4) In 1642, _____ closed the theatres .
(Arthodore, Puritans, Roman)

2) Match the following items from column A with those from column B : **[2]**

A	B
1. Conflict	a. Central Idea
2. Charlie Chaplin	b. Aspects of the novel.
3. E. M. Foster	c. Non Verbal communication
4. Theme	d. Essence of drama.

B] Answer the following in brief : **[4]**

1) In a play " The Rising of the Moon, "Sergeant faces internal conflicts between his love for Ireland & his duty towards the British Rule. Describe the conflict in your words.

2) The man in the play, "The Rising of the Moon" shows his loyalty towards Ireland. Support this Statement in the context of the theme.

C] Answer the following in brief : **[4]**

1) Draw a character sketch of Demetrius as one of the villains in the play "A Midsummer Night's Dream".

2) Give your views about the love pair of "Lysander and Hermia."

D] Answer the following in brief : **[4]**

1) News papers like" People's Messenger "are expected to support the true people like Dr. Stockman. Unfortunately they remained behind the corrupt Mayor. Describe this incident in your words, shown in "An Enemy of the people".

2) Write in brief about the Social Bath & about the problems which occur due to it, in your words.

Date:- 12/03/2024

Navkonkan Education Society's
D.B.J. College, Chiplun
XI Annual Examination - 2024
Subject:- History (Arts)

Roll No. | | | |

Time:- 3 Hrs. **Pages:- 4** **Marks:- 80**

Q.1.A) Choose the correct alternative and rewrite the statement. **(6)**

1) The Neolithic people at Gilgal had systematically planted ---------- trees.
a) Guava b) Sapodilla c) Fig d) Indian Blackberry

2) The importance of agriculture is clearly emphasized in the ---------- mandala of the Rigveda.
a) 4th b) 10th c) 8th d) 6th

3) The first well-known king of the Haryank dynasty is ----------.
a) Chandragupta Maurya b) Bimbisara c) Ajatashatru d) Mahapadma

4) The last emperor of the Mauryan dynasty was ----------.
a) Ajatashatru b) Chandragupta Maurya c) Brihadratha d) Emperor Ashoka

5) Akbarnama was written by ---------- .
a) Mohammad Qasim b) Abul Fazl c) Mirza Hyder d) Badauni

6) Chhatrapati Sambhaji Maharaj wrote the Sanskrit text ---------- .
a) Nayikabhed b) Budhabhushan c) Nakhshikh d) Satasattka

B) Find the incorrect pairs from Group 'B' and write the correct ones. **(4)**

	A	B
1)	1) Kalidasa	Malavikagnimitram
	2) Gunadhya	Gatha Saptashati
	3) Sarvavarma	Katantra
	4) Patanjali	Mahabhashya
2)	1) Rajasthan	Chauhans
	2) Kanauj	Pratiharas
	3) Bundelkhand	Chandelas
	4) Tripuri	Paramars
3)	1) Khafi Khan	Akbarnama
	2) Malik Muhammad Jayasi	Padmavat
	3) Sant Kabir	Doha
	4) Mirza Hyder	Tarikh-i-Rashidi
4)	1) Naik-Nimbalkar wada	Vathar
	2) Nana Phadanvis wada	Menavali
	3) Kalaram temple	Jejuri
	4) Mohiniraj temple	Nevase

Q.2.A) Write names of historical places, persons, events. **(4)**

1) A city situated on the Jordan River ----------
2) A branch of linguistics ----------
3) He defeated Ibrahim Lodi ----------
4) Leader of the Rohillas ----------

B) Choose the correct reasons and complete the sentence.

1) Panis were looked upon as enemies by the Vedic people Reason - (4)

a) They belonged to a different tribe.

b) their language was impure

c) Panis used to steal the cattle of the Vedic people.

d) Panis did not obey the orders of the vedic people.

2) The ganasangha of the Youdhey, Malav, Kshudraka were mentioned as Ayudhajivi Reason -

a) It was in the northeast region of the Indian subcontinent

b) These people were skilled warriors and warfare was the means of their livelihood.

c) They were skilled in trade and commerce.

d) These were the ganasanghas dependent on agriculture and animal husbandry.

3) Gautama Buddha travelled continuously for 45 years Reason -

a) In the search of guru

b) To practice austerities

c) To preach dhamma

d) To attain enlightenment

4) Emperor Ashoka erected many pillars Reason -

a) Spread of Art

b) Spread of religion

c) Growth of trade

d) For recognition of his work

Q.3.) Observe the map and answer the following questions based on it. (5)

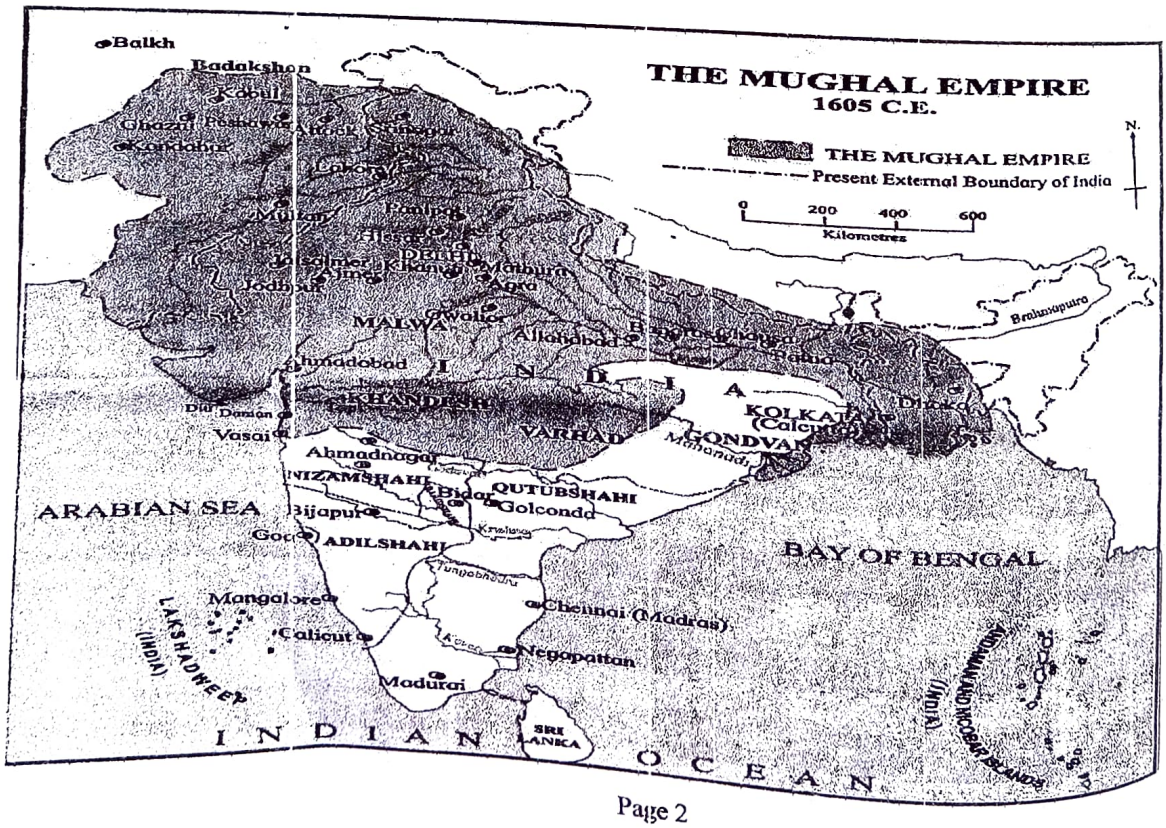
1) Which river flows through Gondvan ?

2) Which shahi is in Ahmadnagar ?

3) Lakshadweep is an island of which country?

4) Which ocean is to the east ?

5) Which one is shahi in Golconda?

Q.4.) Complete the concept map. (Any 4) **(8)**

1) What knowledge is required to make pottery

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

2) Four Ashrama system

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

3) People who are descendants of the same clan

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

4) Mahajanapadas

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

5) Bimbisara established matrimonial relations with royal houses

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

6) Territories received by Shahaji Raje as Jahangiri

1) ----------	2) ----------	3) ----------	4) ----------

Q.5.) Write short notes. (Any 3) **(6)**

1) Holocene Epoch
2) Ganeshwar Jodhpura Culture
3) Varna System
4) Anga
5) Chhatrapati Shivaji Maharaj

Q.6.) Explain the following statements with reasons.(Any 3) **(9)**

1) The process of Second urbanization began in ancient India.
2) The war between Chndragupta and the Greek King Seleucus was very important.
3) The Rajput rulers had to accept defeat in front of the Turkish invaders.
4) The Rajput rulers united against Babur.
5) Shahaji Raje is known as the visionary of Swarajya.

Q.7.) State your opinon (Any 3) **(9)**

1) It seems that the Harappan people had gone as far as Bihar.
2) The Rigvedic people subsisted on agriculture.
3) The rock edicts of Ashoka are important sources of history.
4) Prakrit language was encouraged during the Satavahana period.
5) The textile industry flourished during the Sultanate rule.

Q.8.) Answer the following questions in detail. (Any 2) (10)

1) Write about the trade and transport in the Neolithic age.

2) Describe the democratic and oligarchic states in ancient India.

3) During the Mughal period what were the changes made in the revenue system.

Q.9.) Answer the following questions with the help of given points. (Any 3) (15)

1) Characteristics of Harappan Civilization.

a) Social Organisation

b) Economic System

2) Ashrama System.

a) Grihasthashram

b) Vanaprasthashram

c) Sanyasashram

3) The administrative system of the Mahajanapadas.

a) Kings installation

b) Authority of the king

4) Write information about the Satavahana dynasty.

a) Trade and industries

b) Literature and art

5) Write down the information about the invasion of Alauddin Khalji on Yadavas of Devgiri.

a) Reasons of invasion

b) Invasion and events

c) Effects of invasion

Date:- 12|03|2024

Navkonkan Education Society's
D.B.J. College, Chiplun
XI Annual Examination - 2024

Roll No. | | |

Time:- 3 Hrs. | Subject:- History (Arts) | Pages:- 4 | Marks:- 80

प्र.१.अ) दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. (६)

१) गिलगॅल येथील नवाश्मयुगीन ---------- झाडांची नियोजनपूर्वक लागवड केली होती.
अ) पेरूच्या ब) चिक्कूच्या क) अंजिराच्या ड) जांभळाच्या

२) शेतीचे महत्त्व ऋग्वेदाच्या ---------- मंडलात मांडले आहे.
अ) चौथ्या ब) दहाव्या क) आठव्या ड) सहाव्या

३) हर्यंक घराण्यातील ---------- हा पहिला प्रसिद्ध राजा होय.
अ) चंद्रगुप्त मौर्य ब) बिंबिसार क) अजातशत्रू ड) महापदम

४) मौर्य घराण्यातील शेवटचा सम्राट ---------- हा होता.
अ) अजातशत्रू ब) चंद्रगुप्त मौर्य क) बृहद्रथ ड) सम्राट अशोक

५) अकबरनामा हा ग्रंथ ---------- याने लिहिला.
अ) महमद कासिम ब) अबुल फजल क) मिर्झा हैदर ड) बदाऊनी

६) छत्रपती संभाजी महाराजांनी ---------- हा संस्कृत ग्रंथ लिहिला.
अ) नाईकाभेद ब) बुधभूषण क) नखशीक ड) सातसतक

ब) पुढील प्रत्येक संचातील 'ब' गटातील चुकीची जोडी दुरुस्त करून लिहा (४)

'अ'	'ब'
१) १) कालिदास	मालविकाग्निमित्र
२) गुणाढय	गाथासप्तशती
३) सर्ववर्मा	कातंत्र
४) पतंजली	महाभाष्य
२) १) राजस्थान	चौहान
२) कनोज	प्रतिहार
३) बुंदेलखंड	चंदेल
४) त्रिपुरी	परमार
३) १) खाफीखान	अकबरनामा
२) मलिक मुहम्मद जायसी	पद्मावत
३) संत कबीर	दोहे
४) मिर्झा हैदर	तारिखे रशिदी
४) १) नाईक निंबाळकरांचा वाडा	वाठार
२) नाना फडणविसांचा वाडा	मेणवली
३) काळाराम मंदिर	जेजुरी
४) मोहिनीराज मंदिर	नेवासे

प्र.२अ) ऐतिहासिक व्यक्ती, ठिकाण, घटना यासंबंधीची नावे लिहा. (४)

१) जॉर्डन नदीवर वसलेले शहर ----------
२) भाषाशास्त्राची एक शाखा ----------
३) इब्राहीम लोदी याचा पराभव करणारा ----------
४) रोहिल्यांचा सरदार ----------

ब) दिलेल्या कारणांपैकी योग्य कारण निवडून विधाने पूर्ण करा. (४)

१) वैदिक लोकांना पणी हे त्यांचे शत्रू वाटत कारण -

अ) ते वेगळ्या जनसमूहातील होते.

ब) त्यांची भाषा ग्राम्य होती.

क) ते वैदिक लोकांच्या गाई पळवून नेत असत.

ड) ते वैदिकांच्या आज्ञा पाळत नसत. १

२) यौधेय, मालव, क्षुद्रक हे आयुधजिवी गणसंघ होते कारण -

अ) हे गणसंघ भारतीय उपखंडाच्या वायव्य प्रदेशात होते.

ब) हे अस्त्रशस्त्रविदयेत निपुण असून त्यावर त्यांची उपजीविका अवलंबून होती.

क) हे व्यापारात निपुण होते.

ड) हे शेती व पशुपालन करणारे गणसंघ होते.

३) गौतम बुद्धांनी ४५ वर्षे सतत भ्रमंती केली कारण -

अ) गुरूच्या शोधासाठी

ब) तपश्चर्या करण्यासाठी

क) लोकांना धम्माचा उपदेश करण्यासाठी

ड) ज्ञान मिळवण्यासाठी

४) सम्राट अशोकांनी अनेक स्तंभ उभारले कारण -

अ) कला क्षेत्राच्या प्रसारासाठी

ब) धर्मप्रसारासाठी

क) व्यापारवृद्धीसाठी

ड) आपल्या कार्याची ओळख व्हावी म्हणून १

प्र.३.) पुढील नकाशाचे निरीक्षण करून दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (५)

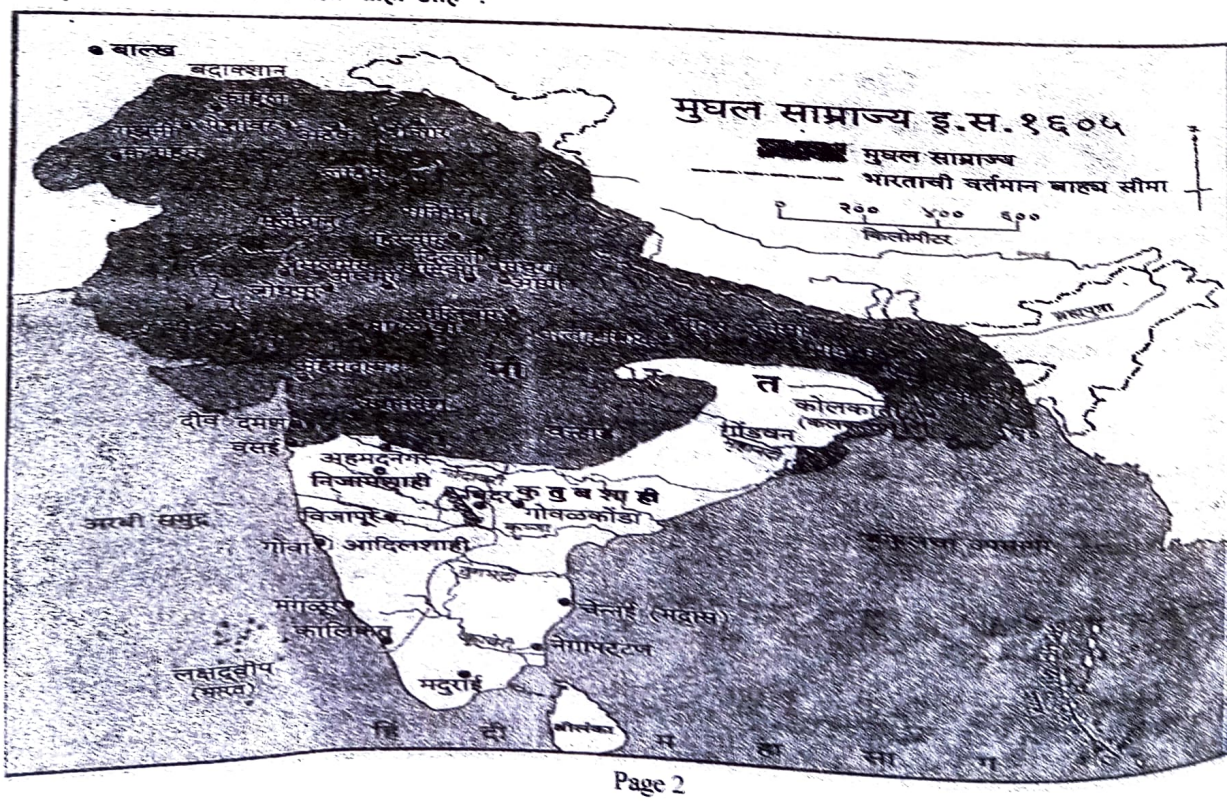
१) गोंडवन मधून कोणती नदी वाहते ?

२) अहमदनगर मध्ये कोणती शाही आहे ?

३) लक्षद्वीप कोणत्या देशाचे बेट आहे ?

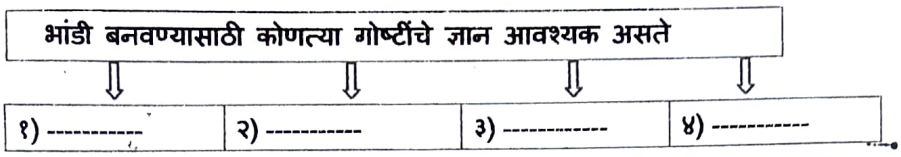
४) पूर्वेला कोणता महासागर आहे ?

५) गोवळकोंडामध्ये कोणती शाही आहे ?

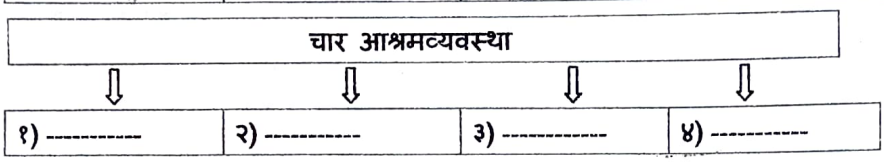

प्र.४.) दिलेली संकल्पनाचित्रे पूर्ण करा. (कोणतेही ४) **(८)**

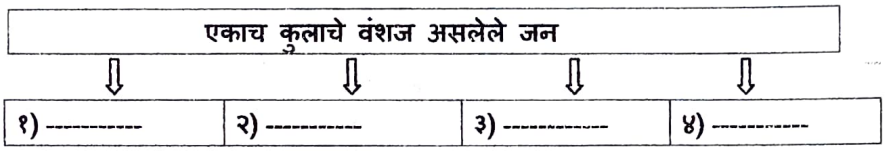
१)

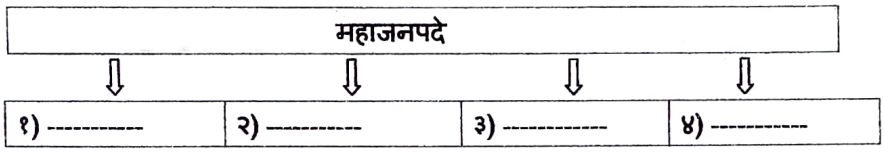
२)

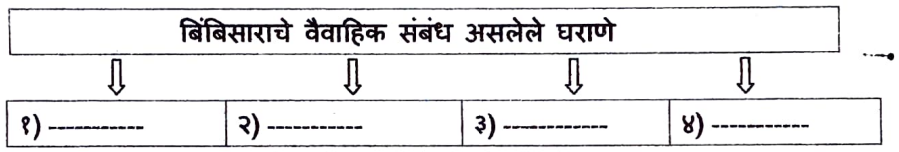
३)

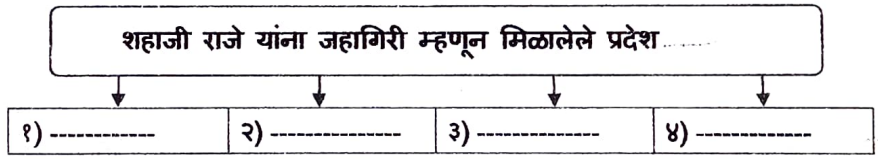
४)

५)

६)

प्र.५.) टीपा लिहा. (कोणत्याही ३) **(६)**

१) होलोसिन कालखंड

२) गणेश्वर-जोधपुरा संस्कृती

३) वर्णव्यवस्था

४) अंग

५) छत्रपती शिवाजी महाराज

प्र.६.) पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा. (कोणतेही ३) **(९)**

१) भारतात दुसऱ्या नागरीकरणाची सुरुवात झाली.

२) चंद्रगुप्ताचे ग्रीक राजा सेल्युकसशी झालेले युद्ध अत्यंत महत्त्वाचे होते.

३) राजपूत राज्यांना तुर्की आक्रमणासमोर माघार घ्यावी लागली.

४) बाबराच्या विरोधात राजपूत राजे एकत्र आले.

५) शहाजी राजांना स्वराज्याचे संकल्पक म्हटले जाते.

प्र.७.) खालील विधानांवर तुमचे मत नोंदवा. (कोणतेही ३) **(९)**

१) हडप्पा संस्कृतीचे लोक बिहारपर्यंत पोचले होते.

२) ऋग्वेदकालीन जनसमूह शेती करणारे होते.

३) अशोकाचे शिलालेख हे महत्त्वाचे ऐतिहासिक साधन आहे.

४) सातवाहन काळात प्राकृत भाषेला प्रोत्साहन मिळाले.

५) सुलतान राजवटीत कापड उदयोग भरभराटीला पोचला होता.

प्र.८.) सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही २) (१०)

१) नवाश्मयुगीन व्यापार आणि दळणवळणाची माहिती लिहा.

२) लोकसत्ताक आणि अल्पलोकसत्ताक पद्धतीचे वर्णन करा.

३) मुघल काळामध्ये महसूल व्यवस्थेत कोणते बदल करण्यात आले.

प्र.९.) खालील प्रश्नांची दिलेल्या मुद्दयांच्या आधारे सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही ३) (१५)

१) हडप्पा संस्कृतीची वैशिष्ट्ये

अ) समाज व्यवस्था

ब) आर्थिक व्यवस्था

२) आश्रमव्यवस्था.

अ) गृहस्थाश्रम

ब) वानप्रस्थाश्रम

क) संन्यासाश्रम

३) महाजनपदामधील राज्यव्यवस्था.

अ) राजाची निवड

ब) राजाचे अधिकार

४) सातवाहन घराण्याची माहिती.

अ) उदयोग व व्यापार

ब) साहित्य व कला

५) अल्लाउद्दीन खल्जीने देवगिरीच्या यादवांवर आक्रमण केले त्याची माहिती लिहा.

अ) आक्रमणाची कारणे

ब) आक्रमण व घटना

क) आक्रमणाचे परिणाम

Date: 13 MAR 2024

Navkonkan Education Society's
D.B.J. College, Chiplun

Roll No. | | | |

XI Annual Examination 2023-2024

Time:-3Hrs. Sub: – Economics(Com & Arts) Pages:- 3 Marks:– 80

Note-1.All questions are compulsory.
2. Draw tables, diagrams wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks.
4. Write answers to all questions on the new page.

Q1(A) Choose the correct option. (5)

1.Remedies undertaken to check population explosion.
a)To provide employment
b)To improve women's quality of life
c) National Population Policy
d) Disaster management
Options-i) a, b and c ii) d iii) only b iv) a and d

2. After Independence, India had adopted……..
a) Socialism b) capitalism c) Mixed Economy d) Communism
Options-i) a and b ii) a, b and c iii) only b iv) only c

3. Statements that are true about the planning Commission.
a) Planning Commission was established in 1950
b) The Prime Minister is the Ex-Officio Chairman of Planning Commission
c) Economic Planning is a time bounded programme
d) Economic planning is based on predetermined objectives.
Options-i) a, b and c ii) a, b, c and d iii) only c iv) b and c

4. Arrange in the order of evolution of money.
a) Metallic money b)Animal money
c)Metallic coins d)Commodity money
Options-i) a, b, c, d ii) b, d, c, a iii) b, d, a, c iv) c, a, b, d

5. Key points of Lionel Robbins definition.
a)Wants are unlimited
b) Means are limited
c)Wants are not gradable
d) Means have alternative uses.
Options- i) a, b, d
ii) a, b and c
iii) b, c and d
iv) c and d

Q1(B) Complete the correlation. (5)

1. Rural area :2400 calories :: Urban area :_____
2. Seasonal Unemployment : Tourist guide :: _____: Graduates
3. Modern Economy: _____ :: Barter system : Goods :
4. Natural Sciences:Exact Science :: Social Science :_____
5. Marginal productivity of labour is zero: Disguised unemployment :: Jobs available only for the specific season : _____

Q1(C) Find the odd word (5)

1. Primary education, Hospitality, Higher education, Skill based education
2. Colours of Ration card - White, Green, Yellow, Saffron
3. New Economic Policy - Liberalization, Privatization, Demonetization, Globalization
4. Census years- 1911, 1921, 1961, 1947
5. Types of Agricultural Credit on basis of tenure - Short- Term credit, Productive, Medium-

Q1(D) Give Economic terms:

1. Value that divides the series into ten equal parts.
2. Branch of Economics which deals with the behaviour of individual variables.
3. Concepts of poverty that cover material and non- material dimensions.
4. Freedom for economic decisions.
5. Conscious and deliberate choice of economic priorities by some public authority.

Q2(A) Identity and explain the concepts(Any Three)

1.Sayali's mother maintains a book of accounts for household purposes and plans the expendit accordingly.

2. Dhanajirao is a wealthy landlord, but his annual income is relatively less in comparison to entrepreneur Raobahadur

3. Use of new technology in the printing industry has led to unemployment among several workers.

4.In Mumbai city, public transport service is largely affected due to the growing population.

5.Charu used her debit card to purchase a shirt for her younger brother.

Q2(B) Distinguish between (Any Three)

1.Micro Economics and Macro Economics

2. Birth rate and death rate

3. Rural unemployment and Urban Unemployment

4. Planning commission and NITI Aayog

5. Quartile and Percentile

Q3. Answer the following (Any Three)

1.Write a note on absolute poverty.

2. Solve- calculate D_2 and D_4 for the following data.

Marks	10	20	30	40	50	60
No. of students	5	6	4	5	10	9

3. Write the functions of NITI Aayog.

4.Write significance of rural development in India (any four points)

5. Explain the measures taken for privatization.

Q4 State with reason whether you agree or disagree with the following statements.(Any Three)

1. Human wants change as per the season and preferences.
2. There are no difficulties in the barter system.
3. There are many features of Economic Planning.
4. Technological unemployment is the only type of unemployment.
5. No general measures are undertaken by the government to eradicate poverty.

Q5. Study the following passage, figure, table and answer the questions (Any two)

(A) Read the passage and answer the questions.

The Government of India has launched an ambitious programme of 'Bharatnet' for rural India keeping in mind today's modern era. More than one lakh rural (Gram Panchayat) areas have connected under Bharatnet high speed broadband scheme. Maharashtra has become the best performing state. East Uttar Pradesh, Chattisgarh, Rajasthan and Jharkhand have also been pla among the best performing states in the first phase of Bharatnet broadband connection schem

Q1. Why did the government of India launch the Bharatnet project?

Q2. How many gram Panchayats have received the internet service?

Q3. Which states have been placed as the best performing state in the first phase of 'Bharatnet

Q4. ' The Internet has brought the world closer ' - Express your views on it.

(B)Observe the given diagram and answer the following questions :

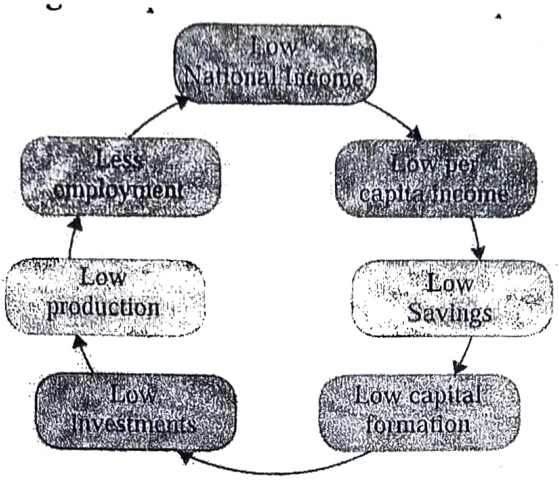

Fig. 8.2 : Vicious Circle of Poverty

Q1. Explain the diagram. (02)
Q2. How a country can break the vicious circle of poverty? (02)
Explain with the help of diagram.

Q3. (C)Study the following table and answer the questions.

GROWTH OF POPULATION IN INDIA

Year	Population (in Crores)	Average Annual Growth Rate (Percent)
1911	25.2	—
1921	25.1	- 0.03
1931	27.9	1.0
1941	31.9	1.3
1951	36.1	1.3
1961	43.9	2.0
1971	54.8	2.2
1981	68.3	2.2
1991	84.6	2.1
2001	102.7	1.9
2011	121.02	1.4

Q1. Write the year when the first census survey is undertaken? **(01)**
Q2. Write the years in which the population is above 100 crore? **(01)**
Q3. Which year is known as 'Year of Great Divide '? And why? (02)

Q6. Answer in detail (Any Two) **(16)**
Q1. Explain the causes of population explosion.
Q2. Write the basic concepts of Macro Economics.
Q3. Explain the features of the Economic Policy of 1991.

Date: 13|03|2024 Navkonkan Education Society's Roll No. | | |

D.B.J. College, Chiplun

XI Annual Examination 2023-2024

Time: 3 Hrs. Sub: –Economics (Com & Arts) Pages:-4 Marks:– 80

सूचना - १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
२. आवश्यक तेथे तक्ते, आकृत्या काढा
३. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
४. नवीन पृष्ठावर सर्व प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

प्र१(अ) योग्य पर्याय निवडा. (०५)

१. लोकसंख्येचा विस्फोट रोखण्यासाठी हाती घेतलेले उपाय.
अ) रोजगार उपलब्ध करून देणे
ब) महिलांचे जीवनमान सुधारणे
क) राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण
ड) आपत्ती व्यवस्थापन
पर्याय- i) अ, ब आणि क **ii)** ड **iii)** फक्त ब **iv)** अ आणि ड

२. स्वातंत्र्यानंतर भारताने स्विकारलेली अर्थव्यवस्था .....
अ) समाजवाद **ब)** भांडवलशाही **क)** मिश्र अर्थव्यवस्था **ड)** साम्यवाद
पर्याय- i) अ आणि ब **ii)** अ, ब आणि क **iii)** फक्त ब **iv)** फक्त क

३. नियोजन आयोगाबाबत सत्य असलेली विधाने.
अ) नियोजन आयोगाची स्थापना १९५० मध्ये झाली
ब) पंतप्रधान हे नियोजन आयोगाचे पदसिद्ध अध्यक्ष आहेत
क) आर्थिक नियोजन हा कालबद्ध कार्यक्रम आहे
ड) आर्थिक नियोजन पूर्वनिर्धारित उद्दिष्टांवर आधारित आहे.
पर्याय- i) अ, ब आणि क **ii)** अ, ब, क आणि ड **iii)** फक्त क **iv)** ब आणि क

४. पैशाच्या उत्क्रांतीच्या क्रमाने व्यवस्था करा.
अ) धातू पैसा **ब)** प्राणी पैसा
क) धातूची नाणी **ड)** वस्तू पैसा
पर्याय - i) अ, ब, क, ड **ii)** ब, ड, क, अ **iii)** ब, ड, अ, क **iv)** क, अ, ब, ड

५. लिओनेल रॉबिंन्सच्या व्याख्येचे मुख्य मुद्दे.
अ) इच्छा अमर्यादित आहेत
ब) साधन मर्यादित आहेत
क) इच्छा क्रमवारीत नसतात
ड) साधनांचे पर्यायी उपयोग आहेत.
पर्याय- i) अ, ब,ड **ii)** अ, ब आणि क **iii)** ब, क आणि ड **iv)** क आणि ड

प्र१(ब) सहसंबंध पूर्ण करा. (०५)

१. ग्रामीण क्षेत्र : २४०० कॅलरी :: शहरी क्षेत्र :_____
२. हंगामी बेरोजगारी : पर्यटक मार्गदर्शक :: _____ : पदवीधर
३. आधुनिक अर्थव्यवस्था: _____ :: वस्तु विनिमय : वस्तू
४. नैसर्गिक शास्त्र : विज्ञान :: सामाजिक शास्त्र :_____
५. मजुरांची सिमांत उत्पादकता शून्य : अदृश्य बेरोजगारी :: विशिष्ट हंगामात काम मिळते : _____

प्र. १ .(क) विसंगत शब्द शोधा (०५)

१. प्राथमिक शिक्षण, आदरातिथ्य, उच्च शिक्षण, कौशल्य आधारित शिक्षण

२. रेशन कार्डचे रंग - पांढरा, हिरवा, पिवळा, केशरी

३. नवीन अर्थिक धोरण - उदारीकरण, खाजगीकरण, नोटाबंदी, जागतिकीकरण

४. लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताचे टप्पे- पहीला टप्पा, दुसरा टप्पा, तिसरा टप्पा, चौथा टप्पा

५. मुदतीच्या आधारावर कृषी कर्जाचे प्रकार - अल्प-मुदत कर्ज, उत्पादक कर्ज, मध्यम-मुदतीचे कर्ज, दीर्घकालीन कर्ज

प्र.१.(ड)आर्थिक संज्ञा लिहा. (०५)

१. दिलेल्या सामग्रीचे दहा समान भागांमध्ये विभाजित करणारे मूल्य.

२. अर्थशास्त्राची शाखा जी वैयक्तिक चलांच्या वर्तनाशी संबंधित आहे.

३. दारिद्राची संकल्पना ज्यात भौतिक आणि अभौतिक घटकांचा विचार केला जातो.

४. आर्थिक निर्णयांचे स्वातंत्र्य.

५. केंद्रीय आर्थिक सत्तेने प्राधान्यांची जाणीवपूर्वक आणि प्राधान्यक्रम देऊन केलेली निवड.

प्र२ (अ) संकल्पना ओळखा आणि स्पष्ट करा (कोणत्याही तीन) (०६)

१. सायलीची आई घरगुती कामांसाठी हिशोबाचे पुस्तक ठेवते आणि त्यानुसार खर्चाचे नियोजन करते.

२. धनाजीराव एक श्रीमंत जमीनदार आहेत, परंतु त्यांचे वार्षिक उत्पन्न उद्योजक रावबहादूर यांच्या तुलनेत तुलनेने कमी आहे.

३. मुद्रण उद्योगात नवीन तंत्रज्ञानाच्या वापरामुळे अनेक कामगारांमध्ये बेरोजगारी निर्माण झाली आहे.

४. मुंबई शहरात, वाढत्या लोकसंख्येमुळे सार्वजनिक वाहतूक सेवेवर मोठ्या प्रमाणात परिणाम होत आहे.

५.चारूने तिच्या लहान भावासाठी शर्ट खरेदी करण्यासाठी तिचे डेबिट कार्ड वापरले.

प्र. २(ब) फरक स्पष्ट करा (कोणतेही तीन) (०६)

१. सूक्ष्म अर्थशास्त्र आणि स्थुल अर्थशास्त्र

२. जन्म दर आणि मृत्यू दर

३. ग्रामीण बेरोजगारी आणि शहरी बेरोजगारी

४. नियोजन आयोग आणि (NITI) नीति आयोग

५. चतुर्थक आणि शतकमक

प्र. ३. खालील उत्तर द्या (कोणतेही तीन) (१२)

१.निरपेक्ष दारिद्रय- टीप लिहा.

२. सोडवा- खालील डेटासाठी D2 आणि D4 ची गणना करा.

विद्यार्थ्यांचे प्राप्तांक	१०	२०	३०	४०	५०	६०
विद्यार्थी संख्या	५	६	४	५	१०	९

३. नीति (NITI) आयोगाची कार्ये लिहा.

४.भारतातील ग्रामीण विकासाचे महत्त्व लिहा (कोणतेही चार मुद्दे)

५. खाजगीकरणासाठी केलेल्या उपाययोजना स्पष्ट करा.

प्र.४ खालील विधानांशी सहमत आहात की असहमत आहात हे कारणासह लिहा. (कोणतेही तीन) (१२)

१. मानवी गरजा ऋतू आणि आवडीनुसार बदलतात.

२. वस्तु विनिमय पद्धतीत कोणतीही अडचण नाही.

३. आर्थिक नियोजनाची अनेक वैशिष्ट्ये आहेत.

४. तांत्रिक बेरोजगारी हा बेरोजगारीचा एकमेव प्रकार आहे.

५. दारिद्रय निर्मूलनासाठी सरकारकडून कोणत्याही सामान्य उपाययोजना केलेल्या नाहीत.

प्र५. खालील उतारा, आकृती, तक्ता यांचा अभ्यास करा आणि प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) (०८)

(अ) उतारा वाचा आणि प्रश्नांची उत्तरे द्या.

भारत सरकारने आजचे आधुनिक युग लक्षात घेऊन ग्रामीण भारतासाठी 'भारतनेट' हा महत्त्वाकांक्षी कार्यक्रम सुरू केला आहे. भारतनेट हायस्पीड ब्रॉडबँड योजनेअंतर्गत एक लाखाहून अधिक ग्रामीण (ग्रामपंचायत) क्षेत्रे जोडली गेली आहेत. महाराष्ट्र सर्वोत्तम कामगिरी करणारे राज्य ठरले आहे. भारतनेट ब्रॉडबँड कनेक्शन योजनेच्या प्रहिल्या टप्प्यात पूर्व उत्तर प्रदेश, छत्तीसगड, राजस्थान आणि झारखंड या राज्यांनाही सर्वोत्तम कामगिरी करणाऱ्या राज्यांमध्ये स्थान देण्यात आले आहे.

प्र.१.भारत सरकारने भारतनेट प्रकल्प का सुरू केला? (०१)

प्र.२. किती ग्रामपंचायतींना इंटरनेट सेवा मिळाली? (०१)

प्र.३. 'भारतनेट'च्या पहिल्या टप्प्यात कोणत्या राज्यांना सर्वोत्तम कामगिरी करणारे राज्य म्हणून स्थान देण्यात आले आहे? (०१)

प्र.४. 'इंटरनेटने जग जवळ आणले आहे' - यावर तुमचे मत व्यक्त करा. (०१)

ब) खालील आकृतीचे निरीक्षण करून पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

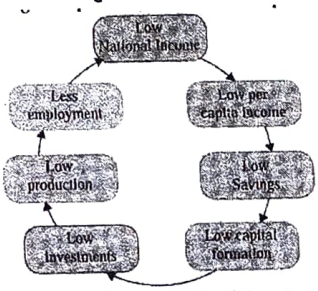

Fig. 8.2 : Vicious Circle of Poverty

दारिद्र्याचे दुष्टचक्र

प्र.१. वरील आकृती स्पष्ट करा. (०२)

प्र.२. एखादा देश दारिद्र्याचे दुष्टचक्र कसे तोडू शकतो? हे आकृतीच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. (०२)

(क) पुढील तक्त्याचा अभ्यास करून प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (०४)

भारतातील लोकसंख्या वाढ

वर्षे	लोकसंख्या (कोटी मधे)	सरासरी वार्षिक वाढ(%)
१९११	२५.२	———
१९२१	२५.१	- ०.०३
१९३१	२७.९	१.०
१९४१	३१.९	१.३
१९५१	३६.१	१.३
१९६१	४३.९	२.०
१९७१	५४.८	२.२
१९८१	६८.३	२.२
१९९१	८४.६	२.१
२००१	१०२.७	१.९
२०११	१२१.०२	१.४

प्र.१. प्रथम जनगणना सर्वेक्षण कधी केले गेले ते वर्ष लिहा?

प्र.२. १०० कोटींच्या वर लोकसंख्या कोणकोणत्या वर्षात आहे ते लिहा? (०१)

प्र.३. कोणते वर्ष 'महा विभाजनाचे वर्ष' म्हणून ओळखले जाते? आणि का? (०१)

(०२)

प्र.६ सविस्तर उत्तरे लिहून (कोणतेही दोन)

प्र१. लोकसंख्येच्या विस्फोटाची कारणे स्पष्ट करा. (१६)

प्र२. स्थुल अर्थशास्त्रातील मूलभूत संकल्पना लिहा.

प्र.३. १९९१ च्या आर्थिक धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Date: 14/03/2024 | Navkonkan Education Society's | Roll No.

D.B.J. College, Chiplun

XI Annual Examination - March 2024

Time:- 3 Hrs. | Sub: – Geography | Pages:- 04 | Marks:–80

सूचना:- १)सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत. २)प्रश्न क्र.४ करिता पुरविलेल्या जगाच्या नकाशा आराखड्याचा उपयोग करा आणि तो उत्तरपत्रिकेस जोडा, ३)रंगीत पेन्सिलचा वापर करण्यास परवानगी आहे. ४)नकाशा स्टेन्सीलचा वापर योग्य तेथे करावा.५)आवश्यकतेनुसार योग्य जागी सुस्पष्ट नकाशे व आराखडे काढावेत.

प्रश्न १ला. अ)साखळी पूर्ण करा: ०५

अ	ब	क
१)मंद हालचाली	१)सागरी लाटा	१)देवमासा
२)सागरी कमान	२)प्लवक	२)अपक्षरण
३)सागरी सूक्ष्मजीव	३)विभंग	३)भारत
४)अश्मोर	४)क्रिसमस	४)गट पर्वत
५)चंदन	५)विषुववृत्तीय पानझडी वने	५)कोकोस

ब)पुढील विधाने दिलेल्या सूचनेनुसार पूर्ण करा. ०५

१)..... हवामानात रासायनिक विदारणाचा वेग व प्रभाव जास्त असतो.

अ)शुष्क ब)थंड क)आर्द्र ड)अतिशीत

२)सामान्यत:.....हवामान प्रदेशात जांभी मृदा आढळते.

अ)पर्वतीय ब)भूमध्यसागरीय क)तैगा ड)बर्फाच्छादित

३)फिजी बेटांचा समूह पुढील.....वर्षात समुद्राखाली जाण्याची शक्यता आहे.

अ)१०० ब)५० क)४१० ड)२०

४)अंधारा जलस्तराच्या खोलीची कक्षा.....मी. असते.

अ)0 ते २०० ब)२०० ते १००० क)१००० ते ४००० ड)३००० ते ६०००

५).....मंत्रालयाने इंडिया क्वेक ॲप्लीकेशन सुरू केले आहे.

अ)वित्त ब)बाहतूक क)गृह ड)केंद्रिय पृथ्वी विज्ञान

क) अचूक सहसंबंध ओळखा : ०५

: विधान, R : कारण

१)A : आशियात विशाल शीत वाळवंट तयार झाले आहे.

R : खंडांचे अंतर्गत स्थान महासागरीय आर्द्रतेपासून दूर असल्यामुळे वाळवंटांची निर्मिती होऊ शकते.

अ)केवळ A बरोबर आहे. ब) केवळ R बरोबर आहे.

इ)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहे आणि R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण आहे.

ई)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहेत परंतु R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण नाही.

२)A : पृथ्वी सजीवांच्या अस्तित्वासाठी योग्य आहे.

R : पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचे सरासरी तापमान १४ से. इतके आहे.

अ)केवळ A बरोबर आहे. ब) केवळ R बरोबर आहे.

इ)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहे आणि R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण आहे.

ई)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहेत परंतु R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण नाही.

३)A : सागरी मैदान हा सागराचा सर्वात खोल भाग असतो.

R : ही सागरतळाशी असतात.

अ)केवळ A बरोबर आहे. ब) केवळ R बरोबर आहे.

इ)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहे आणि R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण आहे.

ई)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहेत परंतु R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण नाही.

४)A : वर्षावन जीवसंहतीतील बहुतांश वृक्ष उंच वाढतात.

R : घनदाट छत सूर्यप्रकाश तळापर्यंत पोहचू देत नाही.

अ)केवळ A बरोबर आहे. ब) केवळ R बरोबर आहे.

इ)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहे आणि R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण आहे.

ई)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहेत परंतु R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण नाही.

५)A : आपत्ती कधीच रोखल्या जाऊ शकत नाही.

R : आपत्ती व्यवस्थापन हे बहुशाखीय कार्य आहे.

अ)केवळ A बरोबर आहे. ब) केवळ R बरोबर आहे.

इ)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहे आणि R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण आहे.

ई)A आणि R हे दोन्ही बरोबर आहेत परंतु R हे A चे अचूक स्पष्टीकरण नाही.

पाठीमागे....

ड)पुढीलपैकी अयोग्य घटक ओळखा. ०५

१)वलीचे वेगवेगळे भाग:
अ)भूजा ब)अपनती क)विभंग ड)अभिनती

२)खडकाचे प्रकार:
अ)रूपांतरित ब)अग्निजन्य क)स्तरित ड)अपपर्णन

३)हिंदी महासागरातील बेटे:
अ)कोमोरो ब)युरोपा क)सिरी ड)होक्कायडो

४)समशीतोष्ण पानझड जीवसंहतीतील वृक्ष:
अ)बीच ब)साग क)ओक ड)चेस्टनट

५)भू-विवर्तनकीय आपत्तीचे उदाहारण:
अ)फ्लू ब)त्सुनामी क)भूकंप ड)ज्वालामुखी उद्रेक

प्रश्न २) भौगोलिक कारणे लिहा. (कोणतेही ४) १२

१)मानव हा विदारणाचा एक कारक आहे.
२)पर्यावरण रक्षणासाठी जीवनशैलीत बदल करणे आवश्यक आहे.
३)महासागर हे खनिजांचे आगार आहे.
४)हिंदी महासागरातील बंगालच्या उपसागरातील क्षारता कमी आहे.
५)तैगा जीवसंहतीत लाकूडतोड व्यवसायाचा विकास झालेला आहे.
६)भारतात चक्रीवादळाने होणारी हानी कमी होत आहे.

प्रश्न ३) फरक स्पष्ट करा. (कोणतेही ३) ०९

१)' U' आकाराची दरी आणि 'V' आकाराची दरी
२)तैगा आणि टुंड्रा हवामान प्रदेश
३)अरबी समुद्र व बंगालच्या उपसागरातील बेटे
४)उष्ण (सॅव्हाना) व समशितोष्ण गवताळ जीवसंहती
५)अरिष्ट व आपत्ती

प्रश्न ४.अ)जगाच्या नकाशा आराखडयात पुढील स्थाने भरा, नावे द्या व सूची तयार करा. (कोणतीही ६) ०६

१)ग्रॅड बॅंक २)अगुल्हास समुद्रप्रवाह ३)होर्मुझची सामुद्रधुनी ४)अटाकामा वाळवंट
५)डाऊन्स गवताळ प्रदेश ६)इथियोपिया-अवर्षणग्रस्त देश ७)जगातील सर्वात खोल गर्ता
८)फुकुशिमा-आण्विक अपघात केंद्र

ब)आलेख/नकाशा वाचनावर आधारीत खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (आलेखासाठी नकाशाच्या पाठीमागे पहा) ०५

१)सर्वात जास्त पर्जन्याचे महिने सांगा.
२)सर्वात कमी पर्जन्याचे महिने सांगा.
३)सर्वात जास्त तापमानाचे महिने सांगा.
४)सर्वात कमी तापमानाचे महिने सांगा.
५)दोन्ही ठिकाणच्या हवामानाबाबत निष्कर्ष काढा.

प्रश्न ५) टिपा लिहा. (कोणतीही ३) १२

१)वर्षावने आणि हवामान बदल २)सागरी पर्यटन ३)हिंदी महासागराचे महत्त्व
४)पर्वतीय जीवसंहती ५)विकारक्षमता

प्रश्न ६.अ) उताऱ्याचे वाचन करून प्रश्नांची उत्तरे लिहा. ०४

अमेरिकेत हिमवादळ

१२ इंच जाड बर्फाची चादर

वॉशिंग्टन:- अमेरिकेच्या पूर्व किनारपट्टीवर केनन या हिमवादळाने कहर केला आहे. वादळामुळे सुमारे ७ कोटी लोक संकटात सापडले आहेत. न्यूयॉर्क आणि बोस्टनमध्ये वीज पुरवठा खंडित झाला असून त्यामुळे शहाराचा वेग पूर्णपणे ठप्प झाला आहे. न्यूयॉर्क, न्यू जर्सी, मेरीलॅंड, रोड आयलॅंड आणि वर्जीनिया राज्यांमध्ये आणिबाणी घोषित करण्यात आली आहे. ४ वर्षा नंतर या भागात असे वादळ आले आहे. शनिवारी राष्ट्रीय हवामान सेवेने या बॉम्ब चक्रीवादळासंदर्भात इशारा जारी केला होता.

१)हिमवादळाचे नाव काय? आणि त्याने कोणते क्षेत्र प्रभावित झाले आहे?
२)हिमवादळामुळे कोणत्या शहारांचा विजपुरविठा खंडित झाला.?
३) कोणत्या राज्यांमध्ये आणिबाणी घोषित करण्यात आली?
४)राष्ट्रीय हवामान सेवेने कोणत्या चक्रीवादळासंदर्भात इशारा जारी केला होता ?

ब)आकृती काढून नावे द्या. (कोणताही २) ०४

१)गोठण आणि वितळण विदारण २)सागर तळरचना ३)आपत्ती व्यवस्थापन चक्र

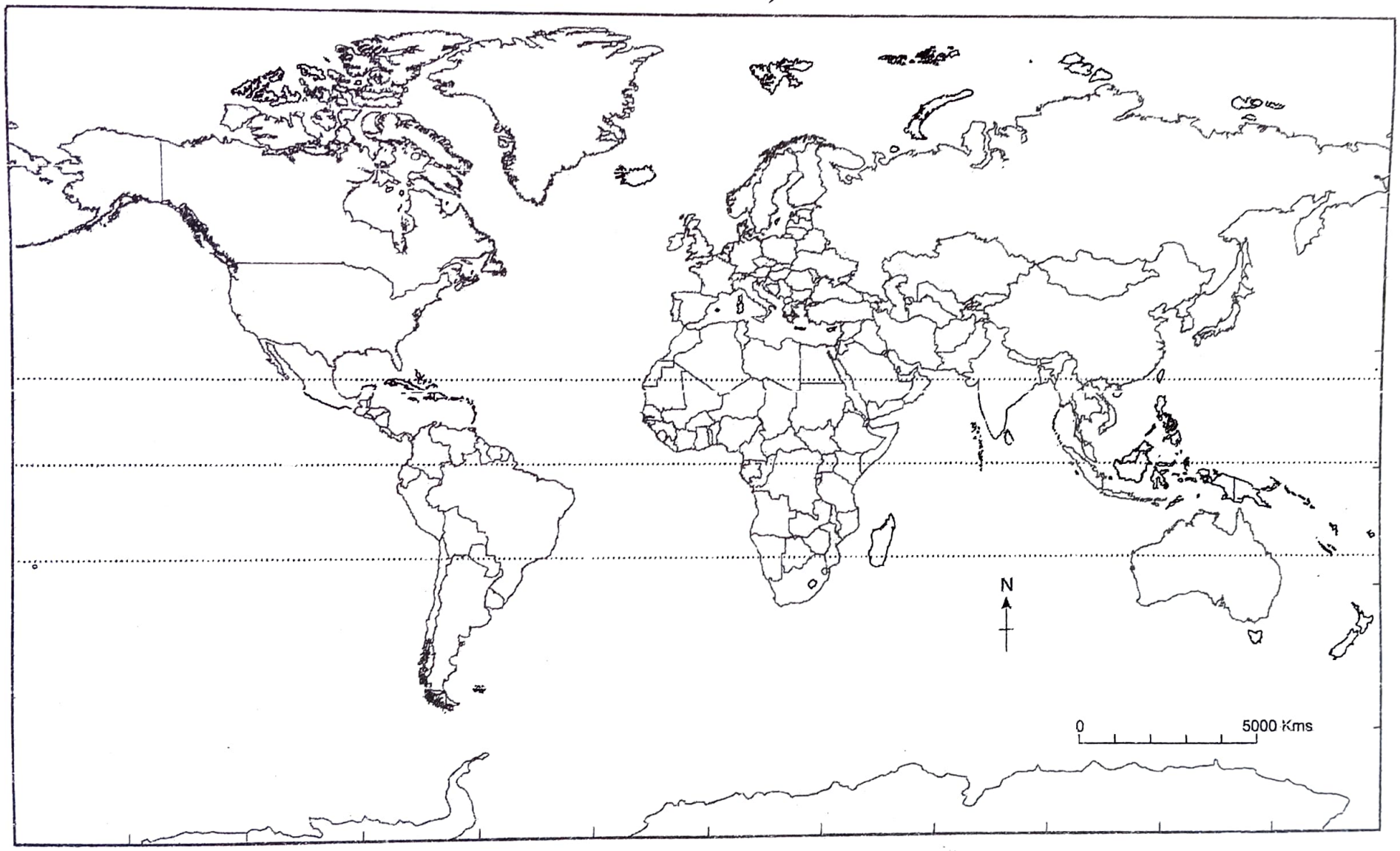
प्रश्न ७) खालील प्रश्नाचे उत्तर सविस्तरपणे लिहा. (कोणताही १) ०८

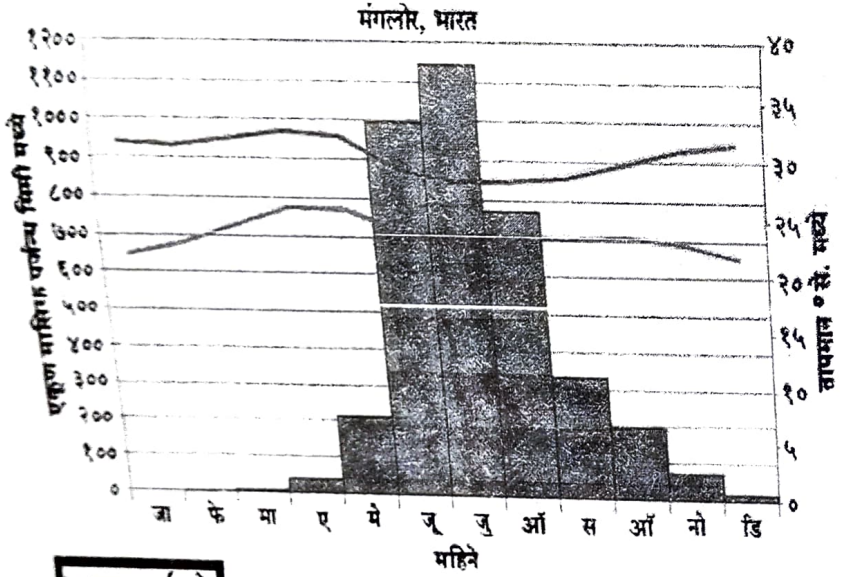
१)जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
२)उष्ण वाळवंटी जीवसंहतीचे सविस्तर वर्णन करा.

Question No. 4(A)
प्रश्न क्र. ४ (अ)

D.B.J. COLLEGE, CHIPLUN

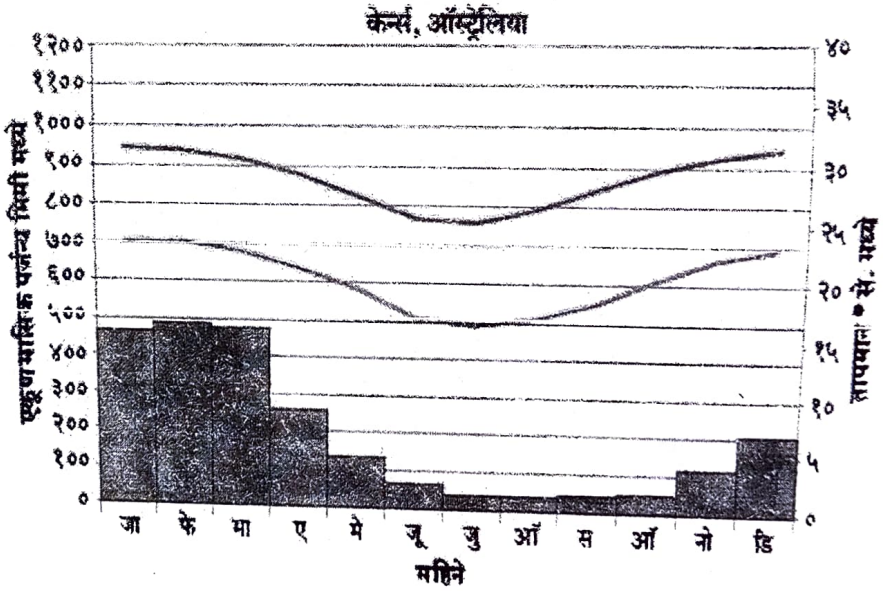
जग (World)

प्र श्न ४ (ब)

आकृती ४.३ (अ)

आकृती ४.३ (आ)

Date- 15 /03 /2024 Roll No: | | | |

Navkonkan Education Society's

D.B.J. College, Chiplun.

XI Annual Examination 2023-2024

Sub: MARATHI (Arts/Com./Sci.)

Time: 3:00 Hrs **(04 Pages)** **Max.Marks: 80**

कृतिपत्रिकेसाठी **सूचना :**

- *आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने व्यवस्थित काढाव्यात.*
- *स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.*

विभाग — १ गद्य

कृती १ : (अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०८)

१) अ) मनुष्य प्राण्याला मिळालेले अनोखं दान _____ (१)

(ब) माणूसपणाचा पायाभूत धर्म — _____ (१)

२) नवनिर्मितीच्या प्रेरणेतून पुढील गोष्टी घडू शकतात. (२)

_____ _____

संवादाची इतकी गरज माणसाला का आहे, याचा शोध हया निमित्तानं घ्यायला हवा. 'मन' हे प्रत्येक प्राण्याला आहेच; पण मनात सुखदु:खाची कंपनं निर्माण होऊन, त्यातून नवनिर्मिती करण्याचं अनोखं दान फक्त मनुष्य प्राण्यालाच आहे. म्हणूनच मेंदूतून प्रकटणाऱ्या अनेक नैसर्गिक प्रेरणांपैकी एक नवनिर्मितीची प्रेरणा; जी विचार करायला लावते, भूतकाळाशी धागा जोडते, भविष्याचं स्वप्नं रंगवते, निजलेली ऊर्जा जागवून वर्तमान सुसह्य होण्यासाठी नवनव्या प्रयोगात गुंतते.

माणूसपणाचं पोषण होण्यासाठी हवाय संवाद! संवाद हा माणूसपणाचा पायाभूत धर्म आहे. आज ह्या धर्मावर धर्मसंकट आल्यानं, माणसं माणसासारखी वागत नाहीत, अस दिसतं. त्यांना अधिक अधिक हव्यासाचा, कुठे थांबायच हे न कळण्याचा एकाकी पथच जीवनपथ वाटत आहे.

३) 'मानवी जीवनात संवादाचे महत्त्व' याविषयी तुमचे मत १२ ते १५ ओळींत लिहा. (४)

किंवा

संवादाचा अभाव असलेल्या मानवी जीवनात येणाऱ्या अडचणी याविषयी तुमचे मत १२ ते १५ ओळींत स्पष्ट करा.

कृती १ : (ब) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०८)

१) अ) संस्कृत सुभाषितातील पुस्तकाचे म्हणणे _____ (१)

ब) पुढील म्हणं पूर्ण करा

दुधानं तोंड पोळल्यामुळ ..... (१)

२) पुढील कृती सोडवा. (२)

अ) वाचायला भरपूर ग्रंथ असले तर .....

ब) वाचायला पुस्तकं नसतील तर .....

माझ्या हाती पुस्तक देताना त्यानं त्यावरून मायेनं अलगद हात फिरवला. मी त्याला म्हणालो, ''कसलीही काळजी करू नका. माझ्या घरीसुद्धा तुमच्या पुस्तकाला माहेरी आल्यासारखंच वाटेल. त्याला सासुरवास सहन करावा लागणार नाही. ते अगदी 'योग्य स्थळी' तुम्ही देत आहात.'' तो हसला. त्याचं समाधान झालं असावं. मी म्हणालो, ''एका संस्कृत सुभाषितात म्हटलं आहे, 'मूर्खहस्ते न दातव्यम् एवं वदति पुस्तकम्' मूर्खाच्या हाती मला देऊ नका, असं पुस्तकाचं म्हणणं आहे. माझ्या हाती ते देताना तुम्हांला माझ्या शहाणपणाबद्दल शंका आली नाही ना?'' आता तो खळखळून हसला आणि म्हणाला, ''अहो, दुधानं तोंड पोळल्यामुळं मी ताक फुंकून पितो आहे. काही दिवसांपूर्वी एका कवींन माझी दोन पुस्तकं नेली. मी पंधरा दिवस वाट पाहिली. पुस्तकं मागायला गेलो तेव्हा त्यानं चक्क कानावर हात ठेवले. आपण पुस्तकं आणलीच नाहीत असं त्याचं म्हणणं आहे. आता काय करणार? पुस्तकं गिळंकृत करणं म्हणजे माझ्या दृष्टीनं भयानक प्रकार आहे. तेव्हापासून मी ठरवून टाकलं, की प्रत्यक्ष परमेश्वर आला तरी त्याला पुस्तक दयायचं नाही. माझी पुस्तकं हीच माझी अपत्यं. वाचायला भरपूर ग्रंथ असले तर मी जन्मठेपेची शिक्षासुद्धा आनंदानं सहन करीन; पण पुस्तकं नसतील तर राजवाडासुद्धा मला स्मशानासारखा वाटेल.'' सहज माझ्या मनात विचार आला — असे निष्ठावंत वाचक आता दुर्मीळ झाले.

३) लेखकांचा पुस्तकांविषयीचा दृष्टिकोन तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा. (४)

किंवा

मानवी जीवनातील पुस्तकाचे महत्त्व तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा.

कृती १ : (क) खालील उता—याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०४)

१. उताऱ्यात आलेल्या कुसुमाग्रजांच्या ओळी लिहा. (१)

२. भारतीय अंतराळ युगाचा यांनी आरंभ केला (१)

रशियानं पहिलावहिला उपग्रह स्पुटनिक अवकाशात स्थापून १९५७ साली अंतराळ युगाची नांदी म्हटली. त्यानंतर उण्यापुऱ्या चार वर्षांनी १९६१ साली होमी भाभा यांनी भारतीय अंतराळ युगाचा आरंभ करून त्याचं धुरीणत्व विक्रम साराभाई यांच्याकडे सोपवलं. त्या वेळी आपल्याकडे काय होतं? शून्य. संन्याशाच्या लग्नाला शेंडीपासून तयारी करावी, तशीच परिस्थिती. तंत्रज्ञान नव्हतं, प्रशिक्षित मनुष्यबळ नव्हतं, साधनसामग्री नव्हती, पहिला स्वदेशी अग्निबाण तर उड्डाणतळापर्यंत नेण्यासाठी बैलगाडीचा वापर करावा लागत होता. पण तिथपासून आपण फार मोठी मजल मारली. चंद्रच काय पण मंगळापर्यंत पोचलो आहोत.

भारतीय अंतराळ संशोधन संस्था, इस्त्रोच्या वैज्ञानिकांनी सोडलेल्या, दिनांक ०७ सप्टेंबर २०१९ रोजी चंद्रावर उतरणाऱ्या अंतराळयानाशी, लॅन्डर विक्रमचा चंद्राच्या पृष्ठभागापासून केवळ दोन किलोमीटर अंतरावर असताना संपर्क तुटला. पंच्याण्णव टक्के मोहीम यशस्वी झाली. त्या अविरत यज्ञात तात्पुरती अडचण आली, म्हणून नाउमेद होण्याचं काय कारण आहे? उलट अशा प्रसंगीच आपण सारे या वैज्ञानिकांच्या पाठीशी खंबीर उभे आहोत, याची ग्वाही त्यांना दयायला हवी. कुसुमाग्रजांच्या शब्दांत सांगायला हवं. 'रात्रीच्या गर्भात उदयाचा असे उषःकाल!'

३) खालील कृती सोडवा. (२)

अ) रशियाने सोडलेल्या उपग्रहाचे नाव —

ब) भारतीय चंद्रयानाचे नाव —

विभाग — २ पद्य

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०८)

१) अ) आजीचा दागिना — (१)

ब) आईचा दागिना — (१)

२) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा. (२)

अ) आजी ऊब देऊन राज करायची .....

१) आजी जखमांना औषधपाणी करून काम करायची.

२) जखमारूपी सकटांना सहन करून आनंदात राहायची.

३) रूढींचा त्रास सहन करत स्वयंपाकघरापुरती बावरायची.

दोन दोन किलो वजनाचे पैंजण घालून
माझी आजी
स्वयंपाकघरातून माजघरात
माजघरातून स्वयंपाकघरात
एखाद्या सम्राज्ञी सारखी
ठुमकत फिरायची!
ओझ्याने तिचे पाय भरून यायचे
दुखायचे, खुपायचे
घोटे कोळे ठिक्कर पडायचे
कधी जखम व्हायची, चिघळायची, रक्त वहायचं
पण नादाच्या भूलभुलैय्यातुन बाहेर न पडता पैंजणाखाली फडके बांधून
जखमांना ऊब देऊन ती राज करायची!
माझ्या आईने पैंजण सोडून
नाजूक, हलक्या, तोरडया घालायला सुरूवात केली
ना पाय दुखणं, ना खुपणं, ना चिघळणं
आपल्याच तोऱ्यात ती
स्वयंपाकघर, माजघर, सोपा, अंगण, म्हाडी, गच्ची
सगळीकडे मनमुराद फिरायची
अधनं मधनं का होईना, तोरडया टोचायच्या.
साडीचे काठ फाटायचे, दोरे लोंबायचे
पण सारे दुर्लक्षून
ती राजराणीसारखी भिरभिरायची!

३) 'आजी आणि आई' यांच्या जीवनपद्धतीत झालेला फरक तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा. (४)

किंवा

स्त्रीयांच्या प्रगतीविषयी तुमचे मत १२ ते १५ ओळींत लिहा.

कृती २. (ब) **खालीलपैकी कोणत्याही चार कृती सोडवा.** (०८)

१) **खालील ओवीचा भावार्थ ६ ते ८ ओळींत तुमच्या शब्दात लिहा.**

माझा मराठाचि बोलु कौतुकें । परि अमृतातेंही पैजा जिंके ।
ऐसी अक्षरे रसिके । मेळवीन.

२) अगं पायाखालचे काटे मोडण्यासारखे
पायच होऊ देत आता .....घट्ट, मजबूत पोलादी
या ओळीचा अर्थसौंदर्य ६ ते ८ ओळींत लिहा.

३) डोळ्यापुढे अंधारुन आले तेव्हा
शब्दांच्याच उजेडाने हात दिला.
या पंक्तीतून व्यक्त होणारा अर्थ ६ ते ८ ओळींत तुमच्या शब्दात लिहा.

४) चपला घसरतात, सॅंडल बोचतात, बुट चावतात.
पण मिळणाऱ्या स्वातंत्र्यासाठी
मी सारे सहन करते.
पैंजण कवितेच्या या ओळींतील विचारसौंदर्य स्पष्ट करा.

५) मानवी स्पर्श ना जेथे, असतील फुले—पारव्रे
रानात अशा तू मजला, ईश्वरा जरा टाक रे
मी झाड होऊनी तेथे, पसरीन आपुले बाहु .....
वरील कवितेच्या ओळींचे भावसौंदर्य लिहा

६) आकान्ताने हाका घातल्या माझ्या
तेव्हा तेव्हा शब्दच धावून आले,
माझ्या निरूत्तर निखाऱ्यांना माऊलीने घ्यावे तसे पोटाशी घेतले.
कवितेच्या वरील ओळींचे रसग्रहण करा.

विभाग — ३ साहित्यप्रकार परिचय—नाटक

कृती ३. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०४)

१) 'सीतास्वयंवर' हे आधुनिक नाटक यांनी लिहिले — [ ] (१)
२) महात्मा फुले यांनी लिहिलेली लिखित स्वरूपातील पहिली नाटयसंहिता — [ ] (१)

ज्ञान आणि मनोरंजन यांबरोबरच प्रेक्षक स्वत:च्या अनुभवांचे नाटकात घडणाऱ्या प्रसंगांशी नाते जोडत असतो. त्यामुळे त्याला ते आपले वाटते.

कथा, कादंबरी, नाटक या सर्वच साहित्यप्रकारांत समाजाची समकालीन चित्रे रेखाटण्याचे सामर्थ्य असते; परंतु कथा, कादंबरी, कविता यांपेक्षा नाटक हा साहित्यप्रकार निराळा आहे. बाकीचे साहित्यप्रकार हे वाचकनिष्ठ आहेत. नाटक हा समूहाचा आविष्कार असतो. नाटकामध्ये संगीत, नृत्य, वक्तृत्व, अभिनय, नेपथ्य, काव्य, चित्रकला अशा बहुतेक सर्व कलांचा समावेश होतो. कथा आणि कादंबऱ्यांमध्ये फक्त लेखक आणि वाचक हे दोन घटक असतात. पण नाटकामध्ये मात्र लेखकाचे शब्द नट संवादांच्या माध्यमातून प्रेक्षकांपर्यंत पोहोचवत असतो.

विष्णुदास भावे यांनी लिहिलेले 'सीतास्वयंवर' हे आधुनिक मराठी नाटकांतील कालमानदृष्टया पहिले नाटक! एक सरळ पौराणिक गोष्ट सांगणारे हे नाटक १८४३ सालचे! त्याचप्रमाणे १८५५ साली महात्मा फुले यांनी लिहिलेली 'तृतीय रत्न' ही लिखित स्वरूपातील पहिली नाटयसंहिता होय. त्यापूर्वी लळीत, गोंधळ, कीर्तन, पोवाडे, दशावतार, तमाशे अशा अनेक कला महाराष्ट्रात नांदत होत्या, ज्या नाटक या साहित्यप्रकाराच्या उदयास पूरक ठरल्या.

३) नाटक साहित्य प्रकार इतर साहित्यापेक्षा वेगळा आहे. स्पष्ट करा. (२)

कृती ३. ब) पुढील कृती सोडवा. (कोणतेही दोन) (०८)

१) कृष्णराव यांच्या सत्काराचे स्वरूप लिहा.
२) मुंबईला जात असलेल्या आगगाडीतील प्रसंग तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा.
३) 'सुंदर मी होणार' या नाटयउताऱ्यातील 'डॉक्टर' या पात्राची भूमिका तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा.
४) 'सुंदर मी होणार' या नाटकाचे कथानक तुमच्या शब्दांत १२ ते १५ ओळींत लिहा.

विभाग — ४ उपयोजित मराठी

कृती ४: सूचनेनुसार कृती करा. (कोणतेही तीन) (१८)

१) अनुवादाची कार्यक्षेत्रे पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

संपर्काची क्षेत्रे ——— माहितीच्या देवाणघेवाणीची व्याप्ती ——— वैद्यकीय क्षेत्र ——— शिक्षण क्षेत्र ——— पर्यटन क्षेत्र ——— मौखीक अनुवादाला महत्त्व.

२) अनुवाद करताना पाळावयाची पथ्ये तुमच्या शब्दांत लिहा.

३) अनुदिनी लेखनासाठी पाळावयाची पथ्ये पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

कमीत कमी शब्दांत उत्तम रितीने स्वत:चे विचार भावना व्यक्त करण्याची संधी ——— विषयाचे तारतम्य आवश्यक ——— अनुदिनीमधील भाषा ——— आपले विचार लेखकाच्या मनात स्पष्ट असणे आवश्यक.

४) अनुदिनी लेखनाची गरज पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

प्रसारमाध्यमाचा विस्तार ——— संगणकाचा वाढलेला वापर ——— अनुदिनी हे एक नवीन माध्यम ——— स्वत:चे विचार, भावभावना यांची अभिव्यक्ती करण्याची संधी ——— स्वत:च्या अनुभवांना जगासमोर मांडण्याची संधी ——— सर्जनशीलतेला वाव.

५) उत्तम रेडिओजॉकी होण्यासाठीची भाषिक कौशल्ये पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

संवाद साधण्याचे मौखिक कौशल्य ——— मातृभाषेसोबतच हिंदी, इंग्रजी व अन्य बोलीचे ज्ञानही हवे ——— चौफेर वाचन ——— बोलणे सुस्पष्ट, शुद्ध व प्रसन्न हवे ——— प्रसंगावधान व हजरजबाबीपणा ——— नियमित नाटक, संगीत, साहित्य इत्यादी क्षेत्रांतील घडामोडींचे अद्ययावत ज्ञान.

६) पुढील मुद्यांच्या आधारे 'रेडिओजॉकी' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

रेडिओ जॉकी म्हणजे ——— डिस्कजॉकी ——— रेडिओजॉकीचे कार्यस्वरूप ——— 'स्व' ची ओळख ——— कामासाठी आवश्यक असणारी कौशल्ये———विविध युक्त्या———रेडिओजॉकी आणि रसिक संबंध.

विभाग — ५ व्याकरण

कृती ५. पुढीलपैकी कोणत्याही सात कृती सोडवा. (१४)

अ) १) शब्दाची पहिली शक्ती ओळखा. (१)

अ) लक्षणा ब) अभिधा क) व्यंजना

२) ''घरावरून हत्ती गेला'' या वाक्यातील शब्दशक्ती ओळखा. (१)

अ)अभिधा ब) व्यंजना क) लक्षणा

आ) खालील काव्यपंक्तीतील काव्यगुण ओळखून लिहा. (१)

१) 'नाद मधुर शब्द' हे या काव्यगुणाचे वैशिष्ट्ये आहे.

अ) प्रसाद ब) माधुर्य क) ओज

२) पडवळ — भोपळयांची
आळी ठेविली भागून
या काव्यातील काव्यगुण ओळखा (१)

अ) प्रसाद ब) माधुर्य क) ओज

इ) सूचनेनुसार कृती करा.

१) आज थंडी खूप आहे. (वाक्यप्रकार ओळखा) (१)

अ)केवल वाक्य ब) संयुक्त वाक्य क) मिश्र वाक्य

२) नाटकाची तिसरी घंटा वाजली नाटकाला सुरूवात झाली. (संयुक्त वाक्य करा) (१)

ई) कंसात दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

१) क्रियापदाने दाखवलेली क्रिया घडून गेली असा बोध होतो. त्याला———म्हणतात. (१)

अ) भविष्यकाळ ब) भूतकाळ क) वर्तमानकाळ

२) मी अभ्यास करतो. (काळ ओळखा) (१)

अ) भूतकाळ ब) वर्तमानकाळ क)भविष्यकाळ

उ) शब्दभेद रचना करणारी चौकट पूर्ण करा. (२)

अर्थ

दिन	
दीन	

ऊ) १) पुढील शब्दातील उपसर्गघटित शब्द ओळखा. (१)

अ) गुणवान ब) अभिवाचन क) नानातऱ्हा

२) पुढील शब्दातील प्रत्ययघटित शब्द ओळखा. (१)

अ) घटकाभर ब) अनुमती क) जुनापुराणा

ए) पुढील गटातील विशेषण विशेष्य जोडया लावा. (२)

(कोमल, शुभ्र, आठवणी, चांदणे)

विशेष्य	विशेषण

ऐ) समानार्थी शब्द लिहा. (२)

१. सूर्य — ☐

२. मातोश्री — ☐

ओ) विरुध्दार्थी शब्द लिहा. (२)

१. स्पष्ट ☐

२. अपूर्ण ☐

Navkonkan Education Society's
D. B. J. College, Chiplun
XI ARTS
Annual Examination 2023-24
Subject - Psychology

DATE: 16 MAR 2024

Roll No.

Time: 3 Hrs (Pages 2) Marks :- 80

सूचना –
१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील आकडे प्रश्नांसाठी पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. डावीकडील आकृत्या प्रश्न क्रमांक दर्शवितात.
४. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर नवीन पानावर सुरू करणे आवश्यक आहे.

प्र. १ला.) **अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.** (०५)

१) मानसशास्त्र ———————— चा अभ्यास करते.
अ) मन ब) वर्तन क) आत्मा

२) कामाच्या ठिकाणी घडणाऱ्या वर्तनाचा अभ्यास हा ———————— मानसशास्त्राचा भाग आहे.
अ) सामाजिक ब) औदयोगिक क) प्रायोगिक

३) कुमारावस्थेत सर्वात मोठी समस्या ———————————— असते.
अ) अभ्यास ब) स्व–ओळख क) कुटूंब

४) ————————चांगल्या कार्यासाठी आवश्यक असतो.
अ) अति ताण ब) मध्यम ताण क) कमी ताण

५) प्रत्येक अवस्थेत विकासाचा वेग ———————— असतो.
अ) समान ब) वेगळा क) कमी

ब) योग्य जोड्या जुळवा. (०५)

'अ' गट	'ब' गट
१) दोन धनात्मक ध्येये	अ) सारखे प्रश्न विचारण्याचे वय
२) कुमारावस्था	ब) वैयक्तिक मत
३) पूर्व बाल्यावस्था	क) प्रगमन – प्रगमन
४) स्व. प्रतिमा	ड) वादळ आणि तणाव
५) गुन्हेगारी मानसशास्त्र	इ) खेळाडूंच्या वर्तनाचा अभ्यास
	फ) गुन्हेगारांच्या वर्तनाचा अभ्यास

क) खालील विधाने बरोबर कि चूक ते लिहा. (०५)

१) आधुनिक मानसशास्त्र मनाचा अभ्यास करते.

२) शिक्षणाशी संबंधित घटकांचा अभ्यास शैक्षणिक मानसशास्त्रात केला जातो

३) स्व–नियमन म्हणजे तुम्ही तुमचे विचार, भावना व कृतींवर तुमच्या फायदयासाठी नियंत्रण ठेवणे.

४) विकासामध्ये सातत्य आढळते.

५) सिग्मंड फ्रॉइड यांनी मनोविश्लेषण सिध्दांत मांडला.

ड) खालील प्रश्नांची केवळ एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (०५)

१) मानसशास्त्र (Psychology) हा शब्द कोणत्या ग्रीक शब्दांपासून तयार झाला आहे?

२) अष्टांगयोग सिद्धांत कोणी सांगितला

३) बालमानसशास्त्र म्हणजे काय?

४) आदर्श स्व म्हणजे काय?

५) जन्मपूर्व कालखंड किती दिवसांचा असतो?

प्र.२ रा **खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २५ ते ३० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)**

१) वर्तनसूत्र उदाहरणासह स्पष्ट करा.

२) स्व–सक्षमता म्हणजे काय?

३) प्रायोगिक मानसशास्त्र शाखा थोडक्यात स्पष्ट करा.

४) 'स्व' म्हणजे काय?

५) क्रिडा मानसशास्त्रात कशाचा अभ्यास केला जातो?

६) कुसमायोजन म्हणजे काय?

प्र. ३ रा **खालील बाबींवर प्रत्येकी ५० ते ६० शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)**

(१) भावनिक बुध्दीमत्ता (२) दादागिरी / छळवणूक (३) प्रत्यावाहन

(४) अपसामान्य वर्तनाचे निकष (५) दिर्घकालिक स्मृती (६) ताणाचे प्रकार

प्र. ४ था **खालील उदाहरणांतील संरक्षण यंत्रणांची नावे लिहा. (कोणतेही चार)**

१) रॉबर्टला कार्यालयात वरिष्ठ अधिकारी ओरडले, घरी येऊन त्याने क्षुल्लक चूकीसाठी बायकोला ओरडा दिला

२) राधिकाची आई खूप तापट स्वभावाची आहे. राधिका आईला घाबरते आणि ती तिच्या वागण्याची नक्कल करते.

३) प्रितमला त्याच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांबद्दल राग आहे पण प्रितम हे नाकारतो आणि म्हणतो कि त्यांच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्याला त्याच्याबद्दल राग आहे.

४) मितालीला एक मुलगा आवडतो पण त्या मुलाला मिताली आवडत नाही. मितालीला कविता लिहणे आवडते तिने तिचे सर्व लक्ष कविता लिहिण्यावर केंद्रीत केले.

५) परमिंदर गरीब आहे आणि तिच्या इच्छा ती पूर्ण करु शकत नाही परमिंदर चैनीचे आयुष्य जगण्याचे दिवास्वप्न पाहते.

६) झुबिनला गाडी घेणे परवडत नाही. तो म्हणतो की गाड्या पर्यावरणाची हानी करतात.

प्र. ५ वा **खालील संकल्पना प्रत्येकी २५ ते ३० शब्दांत स्पष्ट करा. (कोणत्याही पाच)**

१) वास्तव स्व २) पुनर्रध्ययन ३) वृध्दावस्था

४) ताण ५) दिवास्वप्न ६) स्मृती ७) विस्मरण

प्र, ६ वा **खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे दिलेल्या मुद्दयांच्या आधारे प्रत्येकी ८० ते १०० लिहा.**

१) सामान्य प्रतियोजन लक्षण प्रारूप स्पष्ट करा.
मुद्दे — अ) सावधान अवस्था ब) प्रतिरोध अवस्था क) क्लांती अवस्था

२) स्मृती प्रक्रिया स्पष्ट करा.
मुद्दे — अ) संकेतन ब) साठवण क) प्रत्यानयन

३) कुमारवयीन मुलांमध्ये उद्भवणा–या समस्या स्पष्ट करा.
मुद्दे — अ) अंतरजाल (इंटरनेट) व्यसनासक्ती ब) महाविद्यालय मधूनच सोडणे.
क) स्व – ओळख समस्या ड) आत्महत्या

प्र. ७ वा **कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर १०० ते १५० शब्दात लिहा.**

१) मानसशास्त्राच्या विविध व्याख्या सविस्तर करा.

२) प्रेरणा संघर्ष प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Date:- 18/03/2024

Navkonkan Education Society's
D.B.J.College, Chiplun
XI Annual Examination 2023-24

Roll No.

Time :-3 Hrs | Sub:- Hindi | Pages :-5 | Max.Marks :- 80

सूचनाएँ–

१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है। आवश्यक है। ह्य

२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए ।

३) आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना

४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों आवश्यकता नहीं है।

५) शुद्ध, स्पष्ट एवं सुवाच्च उत्तर के लिए आकृतियों की करना अपेक्षित है।

विभाग– गदय अंक२०

प्र. १ अ) **निम्नलिखित पठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं केअनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।** (६अंक)

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ । सब मेरा भला करना चाहते हैं । अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले ढेर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लीनिक खोल दिया है । आप मोटे हैं तो पतला कर देंगे । पागल हैं तो ठीक कर देंगे । क्लीनिक से हर स्लिमिंग सेंटरवाला कह रहा है, 'बस ! आप आ जाएँ, बाकी सब हम पर छोड़ दें। हलवाई की दुकानवाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई आपने कभी न खाई होगी । मीठा खाएँ पर मीठे का असर न हो', ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे ।

क्रेडिट कार्डवाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है । आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं । हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें ! गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पैंफलेटइतने ज्यादा हैं कि उन्हें पढ़ने बैठ जाओ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त नहीं बचेगा ।

१) **उत्तर लिखिए।** (०२)

१) क्रेडिट कार्डवाला यह दे रहा है ——————————

२) गाडीवाला यह दिए जा रहा है ——————————

३) मिठाईवाले की मिठाई ऐसी है ——————————

४) यह गाड़ी के कागज के साथ इसका कागज दिए जा रहा है ——————————

२) **i) समानाअर्थी शब्द –** (०१)

१) अस्पताल – २) रक्कम –

ii) विरुद्धाअर्थी शब्द– (०१)

१) भला x २) मीठा x

३) **अखबारों के साथ के पैंफलेट भेजे जाने के बारे में ४० से ५० शब्दों में लिखिए।** (०२)

आ) **निम्नलिखित पठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं केअनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।** (६अंक)

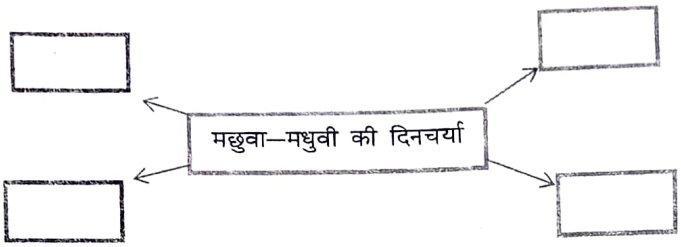
बड़ों में जो महत्त्वाकांक्षा होती है, उसी को जब हम क्षुद्रों में देखते हैं तो उसे हम लोभ कह देते हैं। उसी के संबंध में आज एक पुरानी कथा कहता हूँ।

एक था मछुवा, एक थी मछुवी। दोनों किसी झाड़ के नीचे एक टूटी–फूटी झोंपड़ी में अपना जीवन व्यतीत कर रहे थे। मछुवा दिन भर मछलियाँ पकड़ता, मछुवी दिन भर दूसरा काम करती। तब कहीं रात में वे लोग खाने के लिए पाते। ग्रीष्म हो या वर्षा, शरद हो या वसंत, उनके लिए वही एक काम था, वही एक चिंता थी। वे भविष्य की बात नहीं सोचते थे क्योंकि वर्तमान में ही वे व्यस्त रहते थे। उन्हें न आशा थी, न कोई लालसा ।

पर एक दिन एक घटना हो गई। मछुवा आ रहा था मछलियाँ पकड़ने। नदी के पास एक छोटा–सा गड्ढा था । उसमें कुछ पानी भरा था। उसी में एक कोने पर, लताओं में, एक छोटी–सी मछली फँस गई थी। वह स्वयं किसी तरह पानी में नहीं जा सकती थी। उसने मछुवे को देखा और पुकारकर कहा – ''मछुवे, मछुवे, जरा इधर तो आ।''

मछुवा उसके पास जाकर बोला– "क्या है?– मछली ने कहा – मैं छोटी मछली हूँ। अभी तैरना अच्छी तरह नहीं जानती । यहाँ आकर फँस गई हूँ। मुझको किसी तरह यहाँ से निकालकर पानी तक पहुँचा दे। ''

आ) १) संजाल पूर्ण कीजिए। (०२)

२) लिखिए—परिच्छेद में उल्लिखित चार ऋचतुओं के नाम— (०२)

१) ——————————२) ——————————

३) ——————————४) ——————————

३) महत्वाकांक्षाओं का कभी 'अंत नहीं होता' विषय पर अपनेविचार व्यक्त कीजिए। (०२)

इ) निम्नलिखित के उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए।(३ में से २) (६अं

१) 'तत्सत' शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

२) 'मेरा भला करनेवालों से बचाए' इस पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए।

३) महत्वाकांक्षा और लोभ' निबंध में निहित मानवीय भावों से संबंधित विचार लिखिए।

ई) साहित्य संबंधी सामान्य ज्ञान पर आधारित सवालों के जवाबएक वाक्य में लिखिए। (४ में से२) (०२अं

१) धनपतराय जी का विशेष नाम लिखिए।

२) 'अज्ञेय' जी का मूल नाम लिखिए।

३) रामधारी सिंह 'दिनकर' जी की कौनसी कृति को ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त हुआ है।

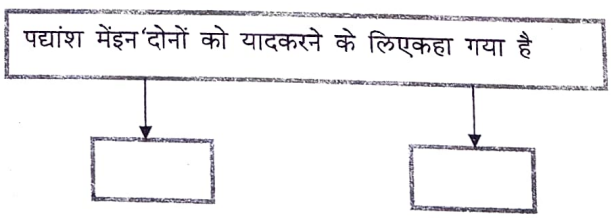
४) 'तत्सत' पाठ के लेखक कौन है?

विभाग— २ पद्य — अंक २०

कृति २ अ) निम्नलिखित पदयांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए। (६अं

दोस्त है तो मेरा कहा भी मान
मुझसे शिकवा भी कर, बुरा भी मान
दिल को सबसे बड़ा हरीफ समझ
और इस संग को खुदा भी मान
मैं कभी सच भी बोल देता हूँ
गाहे—गाहे मेरा कहा भी मान
याद कर देवताओं के अवतार
हम फकीरों का सिलसिला भी मान
कागजों की खामोशियाँ भी पढ़
इक—इक हर्फ को सदा भी मान
आजमाइश में क्या बिगड़ता है
फर्ज कर और मुझे भला भी मान
मेरी बातों से कुछ सबक भी ले
मेरी बातों का कुछ बुरा भी मान
गम से बचने की सोच कुछ तरकीब
और इस गम को आसरा भी मान

१) आकृती पूर्ण कीजिए। (

२) उत्तर लिखिए— (

१) इसके लिए तरकीब सोचनी चाहिए ——————————

२) इसे खुदा मानने का आग्रह है ——————————

३) इनकी खामोशियाँ पढ़ना है ——————————

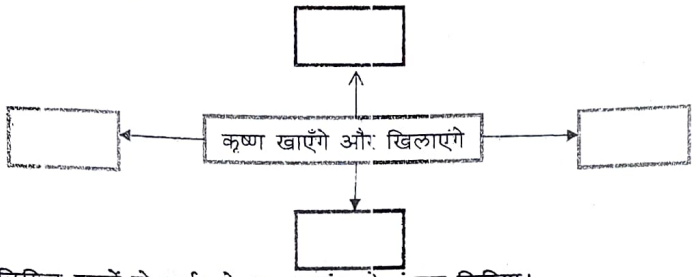
४) कवि अपने बारे में यह दावा करते हैं ——————————

३) जीवन की सर्वोत्तम पूँजी मित्रता है इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपना मत लिखिए। (०२)

आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए। (६अंक)

बार बार जसुमति सुत बोधति, आउ चंद तोहिं लाल बुलावै ।
मधु मेवा पकवान मिठाई, आपुन खैहै, तोहिं खवावै ।।
हाथहिं पर तोहिं लीन्हे खेलै, नैंकु नहीं धरनी बैठावै ।
जल–बासन कर लै जु उठावति, याही मैं तू तन धरि आवै ।।
जलपुट आनि धरनि पर राख्यौ, गहि आन्यौ वह चंद दिखावै ।
सूरदास प्रभु हँसि मुसक्याने, बार बार दोऊ कर नावैं ।।

१) संजाल पूर्ण कीजिए। (०२)

२) निम्नलिखित शब्दों के अर्थवाले शब्द पद्यांश से ढूंढकर लिखिए। (०२)

१) ले आई --

२) डालते है –

३) धारण करके

४) बिलकुल नही –

३) चंद्रमा के प्रति बच्चों का आकर्षण इस विषयपर अपने विचार लिखिए। (०२)

इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधारपर "स्वागत है"कविता का रसस्वादन लिखिए। (६अंक)

१) रचनाकार का नाम–

२) पसंद की पंक्तियाँ–

३) पसंद के कारण–

४) कविता की केंद्रिय कल्पना–

अथवा

'भक्तिमहिमा' कविता का रसग्रहण कीजिए।

ई) साहित्य संबंधी सामान्य ज्ञान पर आधारित एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (४ में से २) (०२)

१) गजलें कविता के कवि कौन है?

२) महादेवी वर्मा जी की कौनसी साहित्यकृती को ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त हुआ हैं।

३) वासुदेव सिंह जीका विशेष नाम लिखिए।

४) जायसी जी का मूल नाम लिखिए।

विभाग ३ — विशेष अध्ययन— अंक १०

कृति ३) अ) निम्नलिखित पठित गद्यांश पढकर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण किजिए। (६अंक)

दोस्त–१ चलो–चलो वॉटर पार्क चलते हैं।

दोस्त–२ मेरी भी तो सुन लो कोई। वॉटर पार्क जाकर क्यों पैसा बर्बाद करते हो? दो दिन से लगातारबारिश हो रहा है, उससे पूरा शहर स्विमिंग पुल बना हुआ है, वहीं चलते हैं ।

दोस्त–३ हाँ, मिंटो ब्रिज का भी यही हाल है, पूरा डूबा हुआ है।

दोस्त–१ एक बात बताओ। ये ५–१० मिनट की बारिश से घटने तक पानी भर जाता है, इसकी वजहक्या है?

दोस्त–४ वजह मैं बताता हूँ। कल जो आप मोमोज खा रहे थे, चटनी लगा–लगाकर उसकी प्लेट कहाफेंकी था ?

दोस्त– १ वहीं रोड पर ।

दोस्त–४ और आप भाई साहब, दुकान से जो सामान लेते होय उसकी प्लास्टिक थैलियाँ, खाली डिब्बे,बोतलें कहाँ फेंकते हो?

दोस्त–२ घर के सामने नाले में ।

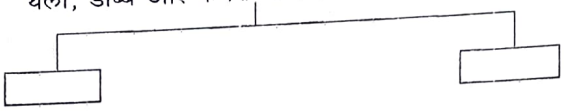
दोस्त–१ आपने हम दोनों को तो गिनवा दिया और खुद जो चबा रहे हो इसका पाउच कहाँ फेंकते हो? बोलो बोलो? आप भी वही करते हो न, जो सब करते हैं?

दोस्त–४ मैं तुम लोगों से अलग थोड़े ही हूँ, मैं भी वहीं फेंक देता हूँ, रास्ते में या नाली में।

दोस्त–२ हाँ और यही थैली, डिब्बे और कचरा नालियों के रास्ते जाता है नालों में, सीवर में और ये कूड़ा–कचरा और प्लास्टिक उसकी निकासी रोक देते हैं। तभी तो थोड़ी–सी बारिश हुई नहींकि पूरा शहर स्विमिंग पुल बन जाता है।

१) **आकृति पूर्ण किजिए ।** (०२)

थैली, डीब्बे और कचरा नालियों के रास्ते जाता है।

२) **कारण लिखिए।** (०२)

पूरा शहर स्विमिंग पूल बन जाता है।

१) ——————————

२) ——————————

३) **"जलसंवर्धन की आवश्यकता" इस विषयपर अपने विचार लिखिए।** (०२)

आ) निम्नलिखित के उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए । (२ में से १) (४अं

१) 'रक्तदान सर्वश्रेष्ठ दान' इस विषय पर अपने विचार लिखिए।

२) 'मौसम नुक्कड नाटक में वर्णित समस्याओं पर प्रकाश डालिए।

विभाग — ४: व्यावहारिक हिंदी/ पारिभाषिक शब्द / अपठित गद्यांश– अंक २०

कृति ४ **अ) निम्नलिखित के उत्तर १०० से १२० शब्दों में लिखिए । (२ में से १)** (६अं

१) मनोरंजन के क्षेत्र में हिंदी भाषा के माध्यम से रोजगार की संभावनाएँ लिखिए।

२) आर. जे के लिए आवश्यक गुण लिखिए।

आ) निम्नलिखित के उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए। (२ में से १) (४अं

१) रेडिओ और टेलीविजन के लिए समाचार प्राप्त करने केसाधन लिखिए।

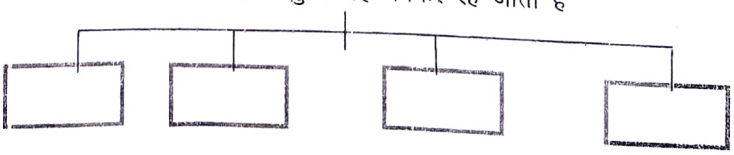
२) अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर हिंदी रोजगार की भाषा बनती जा रही है' इस विषयपर अपने विचार लिखिए।

इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ कीजिए। (६अं

मनुष्य की सबसे बड़ी पूँजी विद्या है। विद्या के बिना सारा जीवन निरर्थक है। विद्या से मनुष्य को सोचने व समझने की शक्ति मिलती है। मनुष्य अच्छे व बुरे में अतर कर पाता है। विद्याहीन मनुष्य जड़, मूर्ख, आलसी और निरर्थक बनकर रह जाता है। विद्या से मनुष्य में चेतना का संचार होता है। विद्या का अर्थ सिर्फ किताबी ज्ञान नहीं होता है। विद्या कई प्रकार की हो सकती है। इसके चमत्कार से पोथी पढ़नेवाला पंडित बन जाता है। लोहे का काम करनेवाला लोहार बन जाता है। कपड़े का काम करने वाला दर्जी बन जाता है। बाल काटनेवाला नाई बन जाता है। विद्या एकमात्र ऐसा धन है, जिसे जितना बाँटा जाए वह बढ़ता जाता है, उसे कोई चोर चुरा नहीं सकता है, उसे पानी डुंबा नहीं सकता है और अग्नि जला नहीं सकती है। विद्या के कारण ही आज मानवजाति ने इतनी प्रगति की है। यदि विद्या नहीं होती, तो मनुष्य उन्हीं जंगलों और पहाड़ों में गुम हो जाता, जिनसे निकलकर आज उसने इस वैज्ञानिक युग की शुरुआत की है। विद्या ही एकमेव साधन है, जो हमारे जीवन को सार्थक बना सकती है। विद्यार्जन करके मनुष्य सभी जीवों का सहायक बन सकता है अत: संपूर्ण जीवों के हित के लिए हम सभी को विद्या के प्रचारप्रसार में तन, मन और धन से जुट जाना चाहिए।

१) **संजाल पूर्ण किजिए।** (०२)

विद्याहिन मनुष्य यह बनकर रह जाता है

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिंग बदलकर लिखिए। (०२)

१) पंडित — २) दर्जी — ३) लोहार —४) चोर —

(३) हस्तकला उदयोग को बढावा देने के संदर्भ मे अपने विचार लिखिए। (०२)

ई) निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए।(८ में से ४) (४अंक)

१) Command —
२) Hard copy—
३) Director—
४) Network—
५) Mechanics —
६) Nutrition —
७) Governor —
८) Validity —

विभाग ५—व्याकरण अंक १०

प्र ५) अ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचानकर उसका नाम लिखिए।(३ में से २) (०२)

१) मैं सुकुमारी नाथ बन जोगू।
तुमहिं उचित तप मोह कहँ भोगू ।

२) तीन बेर खाती,
ते वे तीन बेर खाती हैं।

३) चारू चंद की चंचल किरणें, खेल रही थीं जल—थल में।

आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उदधृत रस पहचानकर उसका नाम लिखिए। (३ में से २) (०२)

१) जसौदा हरि पालनें झुलावै।
हलरावे दुलराइ मल्हावे, जोइ सोइ कुछ गाँवे।

२) अबला जीवन हाय। तुम्हारी यही कहानी,
आँचल में है दूध और आँखों में पानी,

३) मैं ऐसा शूर वीर हूँ, पापड तोड़ सकताहूँ।'
अगर गुस्सा आ जाए कागज मरोड़ सकता हूँ ।।

इ) निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोगकीजिए। (३ में से २) (०२)

१) फूला न समाना —
२) हाथ—पैर मारना—
३) इतिश्री होना —

ई) निम्नलिखित वाक्यों के दी गई सूचनाओं के अनुसार कालपरिवर्तन करके वाक्य फिर से लिखिए। (३ में से २) (०२)

१) वे मुझे 'योगा' के फायदे समझाते हैं। (भविष्यकाल)
२) मछुवे ने मधुवी को छोटी मछली की कथा सुनाई। (अपूर्ण भूतकाल)
३) आदमी यह देख कर डर गए। (सामान्य वर्तमानकाल)

उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके लिखिए। (३ में से २) (०२)

१) उसे तो मछुवे पर दया करना चाहिए था।
२) मैं फिल्म देखने जाता है।
३) इसकी काम आएगा।

Date-18/3/2024

Navkokan Education Society's Seat/Roll No. | | | |

D. B. J. College, Chiplun

XI Annual Examination 2023-24

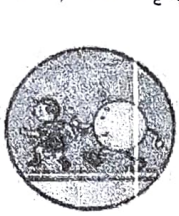
Time - 3 Hrs. **Sub. - Sanskrit Pages - 6 Max. Marks - 80**

11 कक्ष्या - कला, विज्ञानं, वाणिज्यम्

सूचना - 1) सर्वासु कृतिषु वाक्यानां पुनर्लेखनम् आवश्यकम्।
2) यथासूचनम् आकलन/व्याकरणकृतयः आरेखितव्याः।
3) रिक्तस्थानपूरणे युज्यमानाः शब्दाः अधोरेखितव्याः।

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् (6)

प्रश्नः 1 अ) चित्रं दृष्ट्वा भावमुद्रानामानि लिखत। 3

प्रश्नः 1 ब) अधोदत्तान् शब्दान् योग्यस्तम्भे वर्गीकुरुत। (केवलं 6) 3

आभूषणालयः	आहारः	पर्यटनम्
------	------	------

(मञ्जूषा - ताम्बूलम्, पारपत्रम्, शाटिका, मुक्ताहारः, पर्यटकः, लड्डुकः, नाणकम्, नूपुरम्)

द्वितीयः विभागः - गद्यम् (19)

(अवबोधनं, शब्दज्ञानं, पृथक्करणं, सरलार्थः, स्पष्टीकरणम्)

प्रश्नः 2 अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। 5

अ 1) अवबोधनम् 3

1) रेखाङ्कितं पदम् आधृत्य संस्कृतभाषया प्रश्ननिर्माणं कुरुत।
प्रजापतेः दायाद्यम् उपेयुः।

2) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।
उभये किं किम् अवदन्?

3) वाक्यं पूर्णं लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत।
ते देवा सत्यम् उत्सृज्य अनृतम् अन्वालेभिरे।

देवाश्चासुराश्चोभये प्राजापत्याः । प्रजापतेः पितुः सत्यानृते वाचमेव दायाद्यमुपेयुः । सत्यं चैवानृतं च वाक् । त उभय एव सत्यमवदन्, उभये अनृतम् अवदन् । ते ह सदृशं वदन्तः सदृशा एवासुः ।।

अनृतम् उत्सृज्य ते देवा सत्यम् अन्वालेभिरे । उ ह असुरा सत्यम् उत्सृज्य अनृतम् अन्वालेभिरे ।।

तद् ह यदसुरेषु सत्यम् आस तद् ईक्षाञ्चक्रे, देवा वा अनृतम् उत्सृज्य सत्यम् अन्वालप्सत । हन्त तद् (देवान्) अयानि । तद् सत्यं देवान् आजगाम ।।

यद्देवेषु अनृतम् आस, तद् ईक्षाञ्चक्रे, असुरा वा सत्यम् उत्सृज्य अनृतम् अन्वालप्सत । हन्त तद् (असुरान्) अयानि।'' तद् अनृतम् असुरान् आजगाम ।।

ते देवाः सर्वं सत्यम्, सर्वम् असुरा अनृतम् अवदन् । आसक्ति (आग्रहपूर्वकं)

अ 3) शब्दज्ञानम्। 2

1) सप्तमीविभक्त्यन्तपदे चित्वा लिखत।

2) विशेष्ये चित्वा लिखत। प्राजापत्याः - --------, ------
दायाद्यम् - ---------, ------

प्रश्नः 2 आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। 5

आ 1) अवबोधनम् 3

1) रेखाङ्कितं पदम् आधृत्य संस्कृतभाषया प्रश्ननिर्माणं कुरुत।
कल्पं चास्याः अकथयत्।

2) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।
भेरीशब्दश्रवणेन किम् भवति?

3) वाक्यं पूर्णं लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत।
भेरी चन्दनेन न निर्मिता।

ततः चन्दनमयीम् अशिवोपशमनीं देवो भेरीमयञ्छत् कल्पं चास्याः अकथयत् - "यथा षण्मासषण्मासपर्यन्ते निजाऽस्थानमण्डपे वाद्यैषा भेरी। शब्दश्चास्याः सर्वतो द्वादशयोजनव्यापी जलभृन्मेघध्वनिः इव गम्भीरः प्रसरिष्यति। यश्च शब्दं श्रोष्यति तस्य प्राक्तनो व्याधिः नियमतः अपयास्यति। भावी च भूयः षड्भ्यः मासेभ्यः पूर्वं न भविष्यति।" तत एवमुक्त्वा देवः स्वस्थानमगच्छत्। वासुदेवोऽपि तां भेरीं सदैव भेरीताडननियुक्ताय समर्पितवान्। शिक्षां चास्मै ददौ - "यथा षण्मासषण्मासपर्यन्ते ममास्थानमण्डपे वाद्यैषा त्वया भेरी यत्नतः च रक्षणीया।" ततो द्वितीयदिवसे विशिष्टसिंहासने उपविष्टः तां भेरीमताडयत्।

आ 2) पृथक्करणम् - चतुष्कोणं पूरयत। 2

योजनानि - --------
मासाः - --------
राजा - --------
भेरीशब्दः - --------

प्रश्नः 2 इ) गद्यांशं पठित्वा सरलार्थं लिखत। 4

सरसः अदूरवर्तिनि तपोवने जाबालिर्नाम महातपा मुनिः प्रतिवसति स्म। तत्तनयश्च हारितनामा मुनिकुमारः स्नातुमिच्छुः तदेव पम्पासरोवरमुपागमत्। स मां तदवस्थमालोक्य सरस्तीरमनाययत्। मामङ्गुल्या कतिचित् सलिलबिन्दूनपाययत्। मां गृहीत्वा तपोवनाभिमुखं शनैरगच्छत्। ततो मां छायायामेकदेशे

प्रश्नः 2 ई) माध्यमभाषया ससन्दर्भं स्पष्टीकुरुत। (2 तः 1) 5

1) अहो प्रत्युत्पन्नमतित्वं बुद्धिमत्याः।
2) अद्यैव कार्यारम्भं करोतु।

तृतीयः विभागः - पद्यम् (11)

(अवबोधनं, शब्दज्ञानं, पृथक्करणम्, अन्वयपूर्तिः, स्पष्टीकरणम्)

प्रश्नः 3 अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। 4

अ 1) अवबोधनम् (3 तः 2) 2

1) वाक्यं पूर्णं लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत।
इन्द्रः मायाकपोतवपुषं अकरोत्।

2) रेखाङ्कितं पदम् आधृत्य संस्कृतभाषया प्रश्ननिर्माणं कुरुत।
मनुष्यवाचा श्येनः अब्रवीत्।

3) संस्कृतभाषया पूर्णवाक्येन उत्तरत।
कपोतः कस्य भक्ष्यम्?

तथा च पूर्वं राजाभूत् तपस्वी करुणापरः ।
दाता धीरः शिबिर्नाम सर्वसत्त्वाभयप्रदः ।।१।।

तं वञ्चयितुमिन्द्रोऽथ कृत्वा श्येनवपुः स्वयम् ।
मायाकपोतवपुषं धर्ममन्वपतद् द्रुतम् ।।२।।

कपोतश्च भयाद् गत्वा शिबेरङ्कमशिश्रियत् ।
मनुष्यवाचा श्येनोऽथ स तं राजानमब्रवीत् ।।३।।

राजन् भक्ष्यमिदं मुञ्च कपोतं क्षुधितस्य मे ।
अन्यथा मां मृतं विद्धि कस्ते धर्मस्ततो भवेत् ।।४।।

अ 2) पृथक्करणम् – जालरेखाचित्रं पूरयत। 2

-------- --------

शिबिराजस्य विशेषणानि

-------- --------

अथवा

अ 2) शब्दज्ञानम् (3 तः 2) 2

1) हेत्वर्थक-अव्यये चित्वा लिखत।
2) समानार्थकपदे चित्वा लिखत। – भीतिः – --------, त्यज – --------
3) शिबेः अङ्कम् अशिश्रियत्। – शिबेः इत्यस्य स्थाने तद् सर्वनाम्नः योग्यरूपं योजयत।

प्रश्नः 3 आ) पद्यांशं पठित्वा अन्वयं लिखत। **अथवा** माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत। 2

आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा ।
कामरूपेण कौन्तेय दुष्पूरेणानलेन च ।।६।।
धूमेनाव्रियते वह्निर्यथादर्शो मलेन च ।
यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतम् ।।७।।

अन्वयः – हे --------, एतेन ज्ञानिनः नित्यवैरिणा -------- कामरूपेण अनलेन ज्ञानम् आवृतम्।
यथा धूमेन -------- मलेन आदर्शः च आव्रियते, यथा -------- गर्भः आवृतः तथा तेन इदम् आवृतम्।

प्रश्नः 3 इ) माध्यमभाषया ससन्दर्भं स्पष्टीकुरुत। (2 तः 1) 5

1) मूर्खस्य किं शास्त्रकथाप्रसङ्गः।
2) शिखरिणी मता।

चतुर्थः विभागः - भाषाभ्यासः (12)

प्रश्नः 4) अधोनिर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। (5 तः 4) 12

अ) नामसर्वनामतालिकां पूरयत। (8 तः 6) 3

नाम	प्रातिपदिकम्	अन्तम्	लिङ्गम्	विभक्तिः	वचनम्
मृद्	मृद्	----	स्त्रीलिङ्गम्	------	एकवचनम्
तेन	तत्	तकारान्तम्	पुंलिङ्गम्	------	------
वैराणि	------	अकारान्तम्	नपुंसकलिङ्गम्	------	बहुवचनम्
अङ्गुल्या	अङ्गुली	------	------	तृतीया	एकवचनम्

आ)समासतालिकां पूरयत। (8 तः 6) 3

समस्तपदम्	विग्रहः	समासनाम
--------	मध्ये तिष्ठति इति।	उपपदतत्पुरुषः।
जीरकार्द्रके	--------	द्वन्द्वः।
--------	दुर्गापुरनगरम्।	कर्मधारयः
अक्षतदेहः	अक्षतः देहः यस्य सः।	--------
क्षितितलम्	--------	षष्ठी-तत्पुरुषः।
अशिवम्	न शिवम्।	---------
द्वयोपेता	द्वयेन उपेता।	--------
--------	मासे मासे।	अव्ययीभावः।

इ) तद्धितान्तकृदन्तानि उचितस्तम्भे पूरयत। (8 तः 6) 3

तद्धितान्ताः	कृदन्ताः
--------	--------

(मञ्जूषा - पत्रकारिता, समालोक्य, शैघ्र्यम्, संयम्य, स्थौल्यम्, कृतवान्, बलवती, पञ्जरस्थम्)

ई) सन्धिम् अथवा सन्धिविग्रहं लिखत। (8 तः 6) 3

1)---------- = देवाः + च

2)शिबिरुवाच = ---------- + ----------

3)निराशोऽहम् = ---------- + ----------

4)---------- = कर्मणि + एव

5)लवणो मुखम्= ---------- + ----------

उ) सूचनानुसारं परिवर्तनं कुरुत। (5 तः 3) 3

1)लकारं परिवर्तयत।

धनाढ्यः द्वारवतीम् अगच्छत्। (लट्-लकारः)

2) भवान् स्थाने त्वं योजयत।

भवान् आवेदयतु।

3)सति सप्तमी रचनां निष्कासयत।

अध्यारोपिते शरीरे दिव्या वाग् उदभूत्।

4)वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।

मया अवसरः लब्धः।

5)पूर्वकालवाचक-धातुसाधित-अव्ययं निष्कासयत।

सन्तः परीक्ष्य काव्यं भजन्ते।

पञ्चमः विभागः - लेखनकौशलम् (13)

प्रश्नः 5 अ) अधोनिर्दिष्टे कृती कुरुत। (3 तः 1) 10

अ 1) मञ्जूषातः उचितान् शब्दान् चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयित्वा चित्रपटवर्णनं पुनर्लिखत। 10

गतसप्ताहे एकः भयपटः दृष्टः। तस्य नाम स्त्री इति। -------- चित्रपटे श्रद्धा-कपूर-महोदया प्रमुखा नायिका। राजकुमार-राव-महोदयः -------- अभिनेता च। एकस्मिन् -------- स्त्री इति एका निशाटा पूजासमये रात्रौ आगत्य पुरुषाणाम् अपहरणं करोति। एतस्मिन् -------- पार्श्वे भयकारिध्वनिः जायते। -------- निवारणार्थं जनाः द्वारे "ओ स्त्री कल आना" -------- वाक्यं लिखन्ति। -------- या चित्रपटस्य नायिका सा एव खलनायिका नाम स्त्री इति

दिग्दर्शकः सूचयति। चित्रपटस्य संवादाः -------- गूढं निर्मान्ति। गीतानि अपि रम्याणि -------- च सन्ति। प्रायः सर्वेभ्यः/सर्वाभ्यः एषः -------- रोचते यतः तस्य अन्तपर्यन्तं गूढः अनाकलनीयः वर्तते।

(मञ्जूषा - गेयानि, अधिकं, अन्ते, इति, तस्याः, समये, ग्रामे, प्रमुखः, एतस्मिन्, चित्रपटः)

अथवा

अ 2) निमन्त्रणपत्रिकायाः आधारेण संस्कृतभाषया वृत्तान्तलेखनं कुरुत। 10

निमन्त्रणम्

पर्यावरणरक्षणार्थं महिलाशक्तिः।

महिलादिनानिमित्तेन

चिपळूणनिसर्गमित्रसंस्था, चिपळूणम्

तथा

लायनेसःसंस्था

आयोजयतः

बालवृक्षदानकार्यक्रमः

अध्यक्षा - श्रीमती. मेघना पण्डित

(रत्नागिरी-जिल्हा-लायनेस-संस्था-अध्यक्षा)

प्रमुखातिथिः - मा. डॉ. रमा त्रिपाठी

(प्रसिद्धा वैद्या संशोधिका च)

स्थलम् - माधव-सभागृहम्, चिपळूणम्

समयः - सायम् 4 : 00 तः 6 : 00

दिनाङ्कः - 8 मार्च 2024 शुक्रवासरः

सर्वेषां सहर्षं स्वागतम्।

संयोजिकाः

वत्सला कुलकर्णी	रसिका तांबे	निवेदिता भागवत
सञ्चालिका	अध्यक्षा	सचिवा
9423831700	9420151700	9881575033

1)कः कार्यक्रमः?

2)किं निमित्तम्?

3)कदा, कस्मिन् दिनाङ्के?

4)कः समयः?

5)कुत्र सम्पन्नः?

6)कः आयोजकः?

7)कः अध्यक्षः कः च मुख्यातिथिः?

8)कः संयोजकः?

9)कार्यक्रमः केषां कृते?

10)कार्यक्रमस्य ध्येयवाक्यं किम्?

अथवा

अ 3) अधोदत्तेषु एकं विषयम् अधिकृत्य संस्कृतभाषया 10 - 12 वाक्येषु निबन्धलेखनं कुरुत। 10

1. महाराष्ट्रदेशः
2. मम प्रियं मित्रम्
3. मम प्रियः ऋतुः

प्रश्नः 5 आ) अधोनिर्दिष्टे कृती कुरुत। (2 तः 1)

आ 1) अव्ययानि उपयुज्य संस्कृतवाक्यानि लिखत। (5 तः 3) 3

विना, पुरतः, नमः, सह, प्रति

आ 2) अमरकोषत समानार्थकशब्दान् लिखत। (5 तः 3) 3

पुरुषः, स्वामी, शकलम्, वृत्तिः, वपुः

षष्ठः विभागः - साहित्यम् (14)

प्रश्नः 6 अ) उचितं विकल्पं चित्वा वाक्यानि पुनर्लिखत। 10

1) अरण्ये कृतं चिन्तनं नाम -------- सन्ति।
(उपनिषदः, आरण्यकानि, ब्राह्मणग्रन्थाः)

2) भारतीयसङ्गीतस्य मूलं -------- अस्ति।
(अथर्ववेदे, सामवेदे, आयुर्वेदे)

3) भारतीययुद्धस्य गाथा -------- अस्ति।
(महाभारते, रामायणे, पुराणे)

4) निरुक्तग्रन्थस्य रचयिता --------।
(बादरायणः, पाणिनिः, यास्काचार्यः)

5) प्रहेलिका -------- अस्ति।
(स्तोत्रकाव्यम्, महाकाव्यम्, मुक्तककाव्यम्)

6) प्रमुखानि पुराणानि -------- सन्ति।
(अष्ट, अष्टादश, दश)

7) -------- इति ऐतिहासिककाव्यम् अस्ति।
(कादम्बरी, राजतरङ्गिणी, गङ्गालहरी)

8) आकाशतारकाशास्त्रम् --------।
(शिक्षा, निघण्टुः, ज्यौतिषम्)

9) हितोपदेशः -------- सङ्ग्रहः।
(अद्भुतकथानां, धार्मिककथानां, प्राणिकथानां)

10) चम्पूकाव्यं --------।
(दृश्यम्, श्रव्यम्, गद्यपद्यमयम्)

प्रश्नः 6 आ) मेलनं कुरुत। 4

1)पञ्चतन्त्रम्	क)मलयगिरिः
2)कथासरित्सागरः	ख)जयदेवः
3)नन्दीसूत्रटीका	ग)अज्ञातः
4)शुकसप्ततिः	घ)विष्णुशर्मा
	ङ)सोमदेवः

सप्तमः विभागः - अपठितम् (5)

प्रश्नः 7) अपठितगद्यांशस्य माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत। 5

भाद्रपदमासे शुद्धपक्षे चतुर्थ्यां तिथौ गणेशजयन्ती महोत्सवः सम्पद्यते। गृहे गृहे जनाः गणेशस्य मृण्मयीं मूर्तिम् आनयन्ति। गणेशस्य पूजा, नीराजना, आरतिः च भवति। गणेशाय मोदकाः रोचन्ते। गणेशस्य रक्तवर्णानि जपाकुसुमानि प्रियाणि। जनाः गणेशाय दुर्वाङ्कुरान्, शमीपत्राणि च समर्पयन्ति।